ԲԻՒԶԱՆԴԷՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀՐ. ՏԱՐԻ | ԹԻՒ 223 | ՅՈՒԼԻՒՍ 27/15 | 1894

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի: — 2. Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար 1½ Մէճիտիէ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով: — 3. Զեռէ կը ծախուի 100 փարայ: — 4. Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն ղրկելու են առ խմբագիրն Տպագրատուն Ն. Ա. Աւտմեան Կ. Պոլիս Զագմագնըլար Յակոբեան Խան թիւ 10, 11, կամ ի Պայազիտ Հաւուզ: — 5. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն: — 6. Անվճար նամակ կամ ո եւ է գրութիւն չընդունուիր: — 7. Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բնութիւն. — *Երկրաշարժ* — *Տօգի. Ուշադրութի բանախօսութիւնը դաստիարակութեան բնութիւնն ու նպատակը.* — *Առ հատատացեալս.* — *Դաստիարակութիւն սուտ.* — *Բարեխառնութիւնը եւ բնութեան մէջ զբօսանքներ.* — *Առողջութեան ժամէրը.* — *Մէթիւսա հնադարեան վէպ մը.* — *Մէր եւ բնատնիք.* — *Լուգիրք եւ վարժարանք.* — *Րոպէրթ Քոլէճ.* — *Քաղաքական.* — *Ազգը.*

Ա. Զ Գ

Հանդիսաւոր ներկայ Թուղն հրատարակումը որ Տպագրական Տեսչութեան *թաթիլնամէով* մի քանի օր յետաձգուած էր, այս Հինգշաբթի օր Յուլիս 26/14 Ներքին Գործոց Նախարարութեան եւ Տպագրական Տեսչութեան կողմէ մեր ընդունած պաշտօնական բերանացի ազդարարութեան մը համեմատ կ'սկսինք շարունակել մեր աշխատութիւնը ըստ առաջնոյն:

Մեր Օգոստ. Սուլթան Համիտ Բ. հպատակասէր կայսեր երկար և անդորը կեանք կը մաղթեմք ի Վերուստ: Նոյնպէս և Նորին Վեհափառութեան արդարասէր Բարձր Նախարարաց և համայն իրաւասէր պաշտօնէից համար:

ԲՆՈՒԹԻՒՆ

Մարդիկ կը կարօտին սովրիլ դեռ բնութեան վայելքներուն և բարերար ազդեցութեանց վրայ. կը կարօտին դեռ հարուստ ու լիակատար կեանքի մը՝ սնեալ՝ ճշմարտութեան, գեղեցկութեան և զօրութեան աստուածային սկրիւրներէն. Այն հին անաստուածութիւնը որ զԱստուած դուրս կը հանէր իր աշխարհին մէկ մեծ մասէն տակաւին մինչև հիմա կը դեգերի այն ֆիւնի կայսերուն նման որ առանձնացեալ սեղեակ մէջ կը խուսափին հեշտալի արեւէն: Մարդիկ դժուար կը սովրին բնութեան աստուածային հանգամանքը, ինչպէս դժուար սովրած են մարդկութեան աստուածային հանգամանքը. դժուար կընդունին բնութեան յայտնութիւնը, ինչպէս դժուար կընդունին մարդկային հոգւոյն յայտնութիւնը: Դժուարին է երեւակայել թէ Միջին դարուց մէջ բնութիւնը ո՛րքան կատարելապէս կորսուած էր մարդոց

համար, ինչպես ծովու և երկինքի անհամար երեւոյթներն դրեթէ չէին գայլեր մարդկային կեանքին, ինչպես մարդուն և անոր բնական վեհմ տան միջև եղած միութիւնը կատարելապէս խզեալ էր։ Շատ դարեր մարդոց մեծ մասը այնչափ օտարացած էր բնութենէն որ կապակցութիւնը մոռցուած էր։ Իրաւ որ ամէն սերընդեան մէջ մարդիկներ գտնուած են որոց սրտին գալած է աչխարհի գեղեցկութիւնը, բայց այդ գեղեցկութիւնը աւելորդապաշտութեան մառնախուչներով մթնցած էր։ Անտառները, ծաղիկները և վտակները, այնչափ մօտ, այնչափ սերտիւ կապակցեալ ամենաճոխ վորձառութեան հետ անշուշտ ունէին գիւթութիւն մը մարդոց համար, բայց մինչ այս սկրտնութիւններն զատ զատ կը տեսնուէին, պատկերին ամբողջութիւնը անտեսանելի էր։

Դժուար է երեւակայել ժամանակ մը յորում մարդիկ աչք չունէին դաշտին համար, սակայն ամենէն ուշադրաւ իրողութիւններէն մէկն է սա՝ որ Պետրարքը Իտալոյն բանաստեղծն իր ժամանակին առաջին մարդն էր որ, որ և իսկ չհաղորդութիւն մը ցուցուց այն մեծ տեսարանին նկատմամբ զոր բարձրարերձ լեռ մը կը պարզէ աչաց առջև և զոր այժմեան մարդիկ անհետարգելի բերկրանօք կը դիտեն։ Տանիթէ ալ ցուցուցած էր թէ անդադար չէ բնութեան, բայց Պետրարքը էր որ առաջին անգամ տեսեր էր յատակապար բնութեան ընդարձակութիւնը և նշանակութիւնը մարդուն կենաց հետ ունեցած առնչութեանց հետ։

Միջնադարեան մտքին համար մեզքը բնութեան վրայ կը կենար և զայն մթագնած էր։ Այս գաղափարը տակաւ վերցաւ, և բնութիւնը վերկուեցաւ բնութեան սուերէն։ Այս մասին բանաստեղծներն, բնագէտք, գիտունք, նաև մեր սրտերն ալ շատ բան սովրեցուցին մեզ։ Բնութիւնը ոչ թէ միայն անսպառելի բերկրանք մը եղաւ, մխայուն և յափշտակիչ բարեկամ մը, բայց նաև ուսուցիչներուն ամենէն պատուականը և մեր բիմը, իրօք բնութեան ուսումներէն է որ դաստիարակութեան մէջ այնքան մեծ յառաջադիմութիւններ կատարուած են, ոչ թէ դաստիարակութեան նոր եղանակներու նկատմամբ, այլ դաստիարակութեան նպատակը և ոգին աւելի խորին ու աւելի թարմ ընելու մասին։ Բնութիւնը, գիտութեան գիւտերուն միջոցաւ, մարդոց մտքերուն մէջ հաւատարակշռութիւն մտցուց, և անոնց ողջմտութիւն տուաւ, ուղղելով վերացական գաղափարներու սխալները, ամենէն խորին խնդիրներն նոր լոյսով մը ողողելով։ Կարգ մը դրեթէ անգործ միացած կարողութիւններ գործունէութեան մէջ դնելով, և մարդկային ոգւոյն ուժերն անհամեմատ կերպիւ աւելցընելով։ Միջին դարուց մէջ մարդկային ուշադրութիւնն կեդրոնացած էր մարդոյն հոգւոյն վրայ, և մարդիկ շատ բան սովրեցան իրենց անձը ճանչնալեամբ խուզարկելով, բայց իրենց տեսութիւններն կողմնակի էին, քանի յայտնութեան մեծ աղբիւրներէն մին, բնութիւնը, թողած էին առանց դպչելու։ Արդի ժամանակաց մէջ,

բնութեան աշխարհը անհուն համբերութեամբ հետազօտած է տիեզերքին վեհ շարժման մէջ մարդուս բնած դիրքին նկատմամբ մեծ ճշմարտութիւններ երեւան եկած են, և այն ներքին աշխարհին նկատմամբ կազմուած խեղաթիւրեալ տեսութիւնն ուղղուած է արտքին աշխարհին յատակ տեսութեամբը։ Բնութեան ուսումնասիրութիւնը նոր գաղափար մը տուած է ասոնց ածային կամքի բնութեան վրայ՝ որ կարատեւ օրէնքի միջոցաւ, ասոնց ածային նպատակի վրայ՝ որ կը մեկնուի բնական տիեզերքին բներեւութիւն կարդ ու սարքով և յառաջդիմութեամբ. տուած է նաև նոր գաղափար մը ասոնց ածային մարդի հրաշափառ դերեզկութեան նկատմամբ ; որոյ վրայ լորհելով Թէնիսըն Անդլիացի սպակաւոր բանաստեղծը, երբ ընդերկար և չարունակաբար կը նայէր դանդաղաշարժ վառուկ մը լսելութեանց, ակնածութեամբ և հիացմամբ աղաղակեց «Ինչ երեւակայութիւն ունի Աստուած»։

Մարդիկ աւելի սղջամիտ, աւելի առողջ, աւելի խնամատուն եղած են յորմէ հետէ սկսած են դանել զԱստուած բնութեան մէջ, և ընդունել բնութեան եղելութիւններն իբր աստուածային յայտնութիւն։

Այժմ մարդս սկսած է նայիլ երկին դուրս հրաշափառ տիեզերքին վրայ և նոր ուսուցիչ մը սորված է իր կեանքին զարմանալիքը, դերեզկութիւնը և մեծութիւնը։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Անհնակ մարքերու հակամիտութիւնն է, ամէն արտասովոր և պատահական երեւոյթներ տեղական պատճառներու վերագրել, և ընչին ու անկարեւոր տարբերութիւնները մեծ առմամբ էական մեծ բաներ համարելով չատ տարբեր բնական գործողութեանց վերագրել հնչ որ միակ սկզբունքի մը գործողութենէ յառաջ եկած այլեւայլ արդիւնքներ են միայն։ Գիտութեան հակամիտութիւն հակառակն է։ Գիտութիւնը բնութեան մէջ դիպուած չճանչնար, ո՛չ ալ պատահականութիւն կընդունի։ Տիեզերքս ամենիմաստ ձարտարապետն հաստատուն և ընդհանուր օրէնքներով կը գործէ որոց հետեւութիւններն միօրինակ և կանոնաւոր են։ Բնական հնչ հնչ զարմանալի ըներեւութիւնք աներեւոյթ անբաւութիւն յառաջ կուգայ, դի զանոնք կառավարող օրինաց մասին գիտութիւնը թերի է տակաւին։ Երկնային մարմնոց գիտութիւնն դեռ ներկայ ատիճանին չ՛յառաջացած, արեգական և լուսնոյ խաւարումներն դերբնական յայտնութիւններ ըլլալ կը նկատուէին որոց տեղի ունեցած միջոցին կը կարծուէր թէ բնութեան ընդհանուր օրէնքներն ատ կախ կը մնային իբրև յառաջընթաց նշանք մարդկային ապրելի վրայ դալու ահարկու ապերախտ։ Այժմ որ յիշեալ գիտութիւնն ատուել յառաջացեալ է, այն երեւոյթք իրենց արհաւիրքը կորուսած են։ Անոնք այլեւս ո՛չ իբրև դերբնական, անսովոր կամ պատահական կը նկատուին, այլ՝ ընդհակառակն կանոնաւոր, պարբերական և սոյնք են որպէս եղանակներու ևս

ցերեկվի ու գիշերուան յաջորդութիւնք. անոնց պատահման ժամանակներն ու անոնց յարաբերիչ պարագայներն կը դուշակուին երեւակայելի ամենամեծ ստուգութեամբ և վերջին աստիճան ճշգութեամբ :

Եթե սովորական քան մը եղած է անսպասդ բաւը գործածել օդոյ վիճակին համար, սակայն այսպէս ընելը ա՛մէնէն անտեսի բանն է : Այն պատճառները որք օդոյ երեւոյթներն կը կառավարեն բնական գործողութիւններէ բաղկացեալ եկած են : Ասոնք են երկրագործութիւնները, հրաբուխները, կղզիներու երեւումն և ընկղմունք, ծծմբային և ածխային թթուներու նման կայերու առաջացութիւն որ երկրին ճեղքուածքներէն կը բղխին, հանքային տաք ջուրեր, տաք ցեխի պոռթկմունք, առաւելեալ խորութեանց մէջ չերմութեան աճում, լերանց գօտիներու ծագումն, ինչպէս են Ալպեան՝ Հիմալայա՝ Ապենենեան և Պիրենեան և նման լեռներու ծագում, յատակ երկիրներու վոխոխականք բարձրացում և ընկղմունն, երկրիս կերպարանքին վրայ յառաջ եկած վոխոխութիւնք, ջուրերու բաշխումը, այս ամեն իրարմէ տարբեր երեւոյթներ դիտութեան միջոցով գտնուած է որ մէկ սկզբունքի մը արդիւնքներն են Այն է, երկրագունտին խորերն ամ վոխուած նիւթին անոր արտաքին կեղեւին վրայ ունեցած հակազդեցութիւնը :

Այս քննութեան վրայ տեղեկութիւն ունենալու համար պէտք է գիտնանք ինչ որ դիտցուած է յարդ գիտութիւններէն երկրագնտիս խորերու վիճակին նկատմամբ : Մենք կը քնակինք երկրիս արտաքին կեղեւին վրայ, բայց դիտնալ պէտք է թէ ի՞նչ է երկրիս այսչափ անկատար է, ո՛րչափ առաւել անկատար պէտք է ըլլայ այն օրինայ նկատմամբ՝ որ կը կառավարեն երկրիս խորերն եղած նիւթը : Տակաւին քանի՛ քանի առ երեսս ըմնազան և անկապակցեալ երեւոյթներ կան որ այս մեզի անծանօթ եղող օրէնքներով կը կառավարուին, որոց նկատմամբ մեր տգիտութեամբ կը կարծենք թէ տեղական, պատահական և բոլորովին իրարմէ անկախ գործողութիւններէ յառաջ եկած են : Ասոնք են երկրաշարժներ, հրաբուխներ, կղզիներու երեւումն և ընկղմունք, ծծմբային և ածխային թթուներու նման կայերու առաջացութիւն որ երկրին ճեղքուածքներէն կը բղխին, հանքային տաք ջուրեր, տաք ցեխի պոռթկմունք, առաւելեալ խորութեանց մէջ չերմութեան աճում, լերանց գօտիներու ծագումն, ինչպէս են Ալպեան՝ Հիմալայա՝ Ապենենեան և Պիրենեան և նման լեռներու ծագում, յատակ երկիրներու վոխոխականք բարձրացում և ընկղմունն, երկրիս կերպարանքին վրայ յառաջ եկած վոխոխութիւնք, ջուրերու բաշխումը, այս ամեն իրարմէ տարբեր երեւոյթներ գիտութեան միջոցով գտնուած է որ մէկ սկզբունքի մը արդիւնքներն են Այն է, երկրագունտին խորերն ամ վոխուած նիւթին անոր արտաքին կեղեւին վրայ ունեցած հակազդեցութիւնը :

Եթե եթերային ալիքանոսը շարժման դնող և կառավարող օրինայ նկատմամբ մեր ունեցած գիտութիւնը

Եթե եթերային ալիքանոսը շարժման դնող և կառավարող օրինայ նկատմամբ մեր ունեցած գիտութիւնը

Ա.յս քննութեան վրայ տեղեկութիւն ունենալու համար պէտք է գիտնանք ինչ որ գիտցուած է յարդ գիտութիւններէն երկրագնտիս խորերու վիճակին նկատմամբ : Մենք կը քնակինք երկրիս արտաքին կեղեւին վրայ, բայց դիտնալ պէտք է թէ ի՞նչ է երկրիս

խորերուն վիճակը, ինչ եղած է այն անցեալ ժամանակայ մէջ և ինչ արդիւնք յառաջ բերած է անոր հակազդեցութիւնն արտաքին կեղեւին վրայ։

Երբ ի նկատ առնունք թէ երկրիս կեդրոնին հեռաւորութիւնը կամ շառաւիղին երկայնութիւնը քսան միլիոն անգամ չափէ աւելի է, և թէ այն վերջին աստիճան խորութիւնն որուն իջնելու կարող եղած ենք երկիրը ծակելով կամ հանքային գործողութիւններով՝ երկու հազար ոտքէն աւելի չէ, որ է ամբողջ շառաւիղին ասան հազարերորդ մասը, յայտնի է թէ գիտողութեան այսչափ սահմանափակ միջոցէ մը առնուած տեղեկութիւնն ալ շատ սահմանափակ պէտք է ըլլայ։ Բայց երկրաբաններու խուզարկութեանքը նուազ ուշգնալի, թէպէտ ոչ նուազ ստոյգ և ճշդիւ գիտողութեան պղպեղութիւնքը որոյմէ կերեւի թէ ներքին այժերու պղպեղութեամբ ճեղքուած երկրիս կեղեւը իր խորերն ասաստիճանաւ մը բացած է մեր աեւութեան առջեւ, եւ այդ կերպով երբ 40,000 ոտնաչափ խորութեան վիճակը կրնանք գիտնալ, որ ըսել է կեդրոնէն մինչեւ մակերեւոյթը եղած հեռաւորութեան հինգ հարիւրերորդ մասը։

Այս խորափոր տեղեաց և հանքերու մէջ կատարուած բազում չերմաչափական և ընդհանուր գիտողութիւններ, նմանպէս ալդիւտեան հորերէ եղած չուրերու չերմութիւնք, ապացուցած են թէ երկրիս կարծր մասին մէջ խորերէն խորը իջնելով չերմութեան չափանական և կանոնաւոր աճում մը կայ որ իւրաքանչիւր յիսուն ոտնաչափ խորութեան համար չերմաչափական մէկ աստիճանի աստ երբեմ մը հաշուած է կամ որ նոյն է, մղոն մը խորութեան մէջ չերմութիւնը հարիւր աստիճան կ'աւելնայ։

Արդ, ենթադրենք թէ չերմութեան աճման այս օրէնքը անխափան շարունակուի դէպ ի վար, ասկէ կը հետեւի որ քառասուն մղոն խորութեան մէջ կամ երկրագունտիս մակերեսէն դէպի կեդրոն եղած հեռաւորութեան մէկ հարիւրերորդ մասը չորս հազար աստիճանի չերմութիւն ունի։ Ստոյգ է որ երկրագունտիս կարծր մասը բաղկացող նիւթերէն եւ ոչ մին այս աստիճան չերմութեան կրնայ դիմանալ և չհալիլ, որովհետեւ աւելի է քան զայն յորում ամենակարծր մարմիններ խակ կը լուծուին ու կը հալին։

Կարելի է թէ այս հաշիւը ճիշդ չըլլայ։ Բայց ստակումն սա չափը ստոյգ է թէ երկրիս մակերեւոյթէն երեսուն կամ քառասուն մղոն խորութեան մէջ կայ այն աստիճան չերմութիւն՝ յորում հրաշէկ հեղուկի վիճակ մը կը տիրէ և երկրիս ամենապինդ նիւթերն խակ հեղուկի կը փոխուին։ Այս հեղուկ հուր պարսի ստորոտած ըլլալ մինչեւ երկրիս ճիշդ կեդրոնը և հեղուկներու լաւ գիտցուած յատկութիւններէն կրնանք ստուգապէս մակաբերութիւն միայն կերպով չերմութիւն մը կայ այն բոլոր հեղուկ զանգուածին մէջ, որ պարփակեալ է երկրիս թաւնէրոյնալ կեղեւին ներքև։

Երկրիս խորերն պահուած այս չերմութիւնն և բոլոր իրայ հեղուկ վիճակն է ահա նախնական պատճառն երկրաշարժերու և հրաբխային ժայթքմանց։ Մարդկային գիտութիւնը դեռ կարող եղած չէ վճռապատ բացատրութիւն մը տալ այս բնութեան,

և շատ տեսակ տեսակ բացատրութիւններ անբաւական եղած են մինչև յարդ մոքերու կատարեալ գոհացում տալու։ Տրուած բացատրութեանց մէջ, սակայն, ամենէն ընդունելին այն եղած է որ երկրաշարժին պատճառ կը դնէ գոլորշեալ բաւն ճնշումը ղոր կը կրեն երկրին խառնէն։ Այսպէս ուրեմն քանի որ երկրին կեդրոնը հրաչէկ պատ վիճակի մը մէջ կը գտնուի, անոնպատկոյս վերի կարգերն հեղուկներ կը պարփակեն և հատատատան մնալմինի կը վերածեն։ Թէ այս և թէ այլ պատճառներով ղոր երկար կըլլայ հոս բացատրել, երկրին խորերն կը գոյանան զանազան կազեր և գոլորշիներ ղոր, դուրս ելլելու համար, ճամբայ մը կամ որ և է անցք մը չգտնելով կը հատաքանին նեղքերն խորութեանց մէջ և կը ճնշեն վերան, մինչեւ որ իրենց հատաքեալ ոյժն այնչափ կաճի որ ամեն արգելքի և ընդդիմութեանց յաղթելով՝ ահեղ գոռութեամբ դուրս կը ժայթքեն ճեղքուած տեղերէն. և եթէ չկան ճեղքուածներ, իրենց ամբողջ ուժը կատաղի ամբողջ ժայռերուն կամ վարէն դէպ ի վեր, կամ հորիզոնական կերպով՝ ու կը պատճառեն մեծամեծ ցնցումներ և ահագին կոտորածներ։

Ընթերցողը կրնայ ուրեմն նկատել որ երկրին խորութեանց ջերմ հրաչէկ վիճակին է երկրաշարժին նախնական պատճառը, տարբեր բացատրութիւններն լինչ ալ որ ըլլան։ Բայց յիշելու է որ թէպէտև մեզ ահաբեկող երկրաշարժներն այս նեղքերն ջերմութեան կը պարտիմք, մեր երկրին բուսական և կենդանական կեանքն ալ նոյն ջերմութեան կը պարտիմք։ Եթէ երկիրս պաղի բոլորովին՝ թէպէտ ոչ ևս երկրաշարժ կունենանք, բայց ո՛չ ևս կունենանք նաև կենսատու ջրերն, մեր արդի միջոցին, և հետևաբար ո՛չ ևս կունենանք կեանք երկրի վրայ, թէ բուսական և թէ կենդանական։ Լուսինը, որ աշխարհներուն մէջ այժմ տարբերը տաք ծերուկ մ՚է, ինչպէս պիտի ըլլայ նաև ժամանակին մեր երկրագունդն ալ, ո՛չ ևս ունի հրաբուխ կամ երկրաշարժ, զի իր ներքին ջերմութիւնն այժէրն սպառած են։ Բայց չունի նաև իր վրայ որ և է կեանք երկրիս վրայ եղած կեանքերուն նման։

ՐՈՊԵՐԹ ՔՈՒԼԷՅԻ ՏՆՕՐԷՆ

ՏՕՔԹ ՈՒՈՇՈՂՐՆԻ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԲՆՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿԸ

Սոյն բանախօսութիւնն յատկապէս պատրաստուած ըլլալով Իւակիւտարի տղկանց ամերիկեան վարժարանին ներկայ ամավերջին հանդիսին առթիւ՝ օգտակար կը համարինք անոր գլխաւոր կէտերը հաղորդել ընթերցողաց։

Դաստիարակութեան կարեւորութիւնը երբեք չէ այնքան դնահատուած որքան այսօր։ Աշխարհս չատերը կը նկատեն զայն ընկերութեան ամեն չարեաց դէմ բանալէ մը. կը հաւատան թէ կը բաւէ որ մարդիկ դաստիարակուած ըլլան որպէս զի առաքինութեան տիպարները նկատուին. բայց տարակուսելի է թէ նոյն իսկ այսպիսի եռանդուն հաւատացողները լրականացուցած ըլլան այն ամենը զոր կը պարտինք դաստիարակու-

թեան, մանաւանդ այն անղգած դաստիարակութեան, զոր կը ստանանք մեր մանկութեան տարիներուն մէջ, ոչ թէ դպրոցին, այլ ընկերական և ընտանեկան կեանքին մէջ, որ թերևս ամենէն կարևորն է։

Անկախ դնահատելու համար պէտք է բազդատենք ինքզինքնիս ոչ թէ վայրի ցեղերու հետ, այլ մարդկային այն դժբախտ էակներուն հետ որք կը մեծնան առանց մարդկային ընկերութեան հետ առնչութիւն ունենալու։

Թէև այդ անղգած ու ընդհանուր դաստիարակութիւնը ամենէն կարևորն է և իր անմիջական ազդեցութիւնը այնքան բացարձակ է որքան տեղերական, սակայն և այնպէս իր ընթացքին և եղանակը կը ստանայ բարձրագոյն վարժարաններու կրթութենէ և քանի մը ականաւոր անձերու ազդեցութենէն, որք գոլեճներու և համալսարաններու մէջ կրթուած են։

Նոր գաղափարները հաստատելու պէս վերէն կիյնան ժողովրդեան վրայ։ Եթէ պարարտ հողի վրայ իյնան, այդ գաղափարները կը ծլին, կը ծաղկին ու պտուղ յառաջ կը բերեն։ Եթէ գոլեճները և համալսարանները և ժողովուրդին վարիչները ընդունին և որդեգրեն դաստիարակութեան և նպատակին համար կիրարկուած սկզբունքները, ուշ կամ կանուխ, ազգը պիտի իջնան հասնին մինչև խոնարհագոյն դպրոցները և ընտանեկան ու ընկերային կեանքին մէջ հաստատուն տեղ մը պիտի գրաւեն։ Վերջին 25 տարուան մէջ այդ սկզբունքները մեծ ազդեցութիւն ունեցան, բայց չի կրնար ըսուիլ թէ ամենն ալ օգտակար եղան։ Ոմանք մանաւանդ, ըստ մեծի մասին բարոյականի և կրօնքի հակառակ ներդործեցին։

Դաստիարակութեան բնութեան եւ նպատակի մասին աշխարհ բաժնուած է երկու հակառակ դրութեանց, մին Մտաւորականը, միւսը Իրապաշտականը։ Առաջինը կը նկատէ թէ դաստիարակութեան մեծագոյն նպատակն է մարդկային կարողութեանց զարգացումը և բնաւորութեան չինումը։ Իրապաշտականը կը նկատէ թէ դաստիարակութեան գլխաւոր նպատակն է օգտակար գիտութեան ուսուցումը որ իրական կեանքին մէջ գործնական արդիւնք մը պիտի բերէ, գիտութիւն մը որ կրնայ ըսուիլ թէ դրամի արժէք ունի։ Երկու տեսութիւններն ալ կընդունին հարկաւ թէ ստիճան մը մտաւորական կարողութեանց վարժութիւնը և օգտակար գիտութեանց ծանօթութիւնը պէտք է իրենց բաժին ունենան դաստիարակութեան ու և է դրութեան մէջ, բայց այդ ստիճանէն անդին կարծիքները կը տարբերին անհունապէս։

Իրապաշտական տեսութեան գլխաւոր դաղափարը սա է թէ կեանքը գործնական է, և թէ դաստիարակութիւնը պէտք է ճշդօրէն օգտակար տեսակէն ըլլայ որպէս զի ուսանողը վարժեցնէ գործնական կեանքի։ Շատ մը գոլեճի ուսանողներ երբեք փոյթ չեն ըներ որ մեծ գպրոցականները ըլլան։ Երբ տակաւին տղայ են, կ'ուզեն ըլլալ ապրակապան, վաճառական, կամ ու և է ուրիշ տասարկի մը հետեւիլ։ Եթէ աղջիկ են, կ'ակնկալեն որ պիտի ըլլան տանտիկին,

մայր, ընկերութեանց մէջ նախագահ և անոնց սովրածը ապագային մէջ դրաւելիք տեղւոյն պատշաճի և օգտակար պիտի ըլլայ։ Ի՞նչ է ուրիշն լսահնարէնի, ֆրանսերէնի, բարձր մաթեմատիկի պէտքը։ Ինչո՞ւ վատնել կարճ կեանքին մէջ իրենց թանկագին տարիքն այնպիսի ուսումներու որք երբեք օգտակար չպիտի ըլլան անոնց։ Դաստիարակութիւնը պէտք էր ըլլալ արհեստական, վաճառականական, դիւանական, ընկերական։ Նպատակը պէտք էր ըլլալ սորվեցնել այն առարկաները որք հարքը մարդուն օգտակար պիտի ըլլան և կեանքին ամեն պատահարներուն մէջ անոր օգնեն։

Այս տեսութիւնը նոր չէ։ Հիներէն շատերը դատանած են զայն, բայց գլխաւորաբար վերջին կէս դարուն մէջ զայս յառաջ տարին գիտական նիւթապաշտները։ Անդղիոյ մէջ մեծ ազդոյն պաշտպանն է Հէրպէրթ Սբէնսըը։

Այս տեսութիւնը թէպէտ բոլորովին նիւթապաշտական չէ, դի շատ մը բարի մարդիկ զայն պաշտպանած և ազով դաստիարակութեան դրութեան մէջ բարեփոխումներ ներմուծած են, սակայն և այնպէս տակի յարմարցուած է մանաւորաբար հաճոյասէր և դրամասէր դարուս ոգւոյն. հաճելի դրութիւնն է անոնց որ դաստիարակութեան մէջ կ'ուզեն գիտութիւնը կրօնքին տեղ բռնէ։

Մտաւորական տեսութիւնը կ'ուսուցանէ թէ դաստիարակութեան և բոլոր քոլէճի կրթութեան նպատակն է ուսանողին ֆիզիքական, մտային և բարոյական զարգացումը։ Եթէ մարդ կարող է, կրնայ ամեն բան իւրացնել և ճիշդ այդ կրթութեան նպատակը կը կայանայ կարողութեան յատկութիւնը զարգացնելու մէջ։ Ինդիրը ոչ թէ այս կամ այն գիտութիւնը սորվեցնելն է, որքան հասցնել մարդուած միտք մը որ պատրաստ ըլլայ ընդդիմելու ամեն պատահականութիւն։ Այսպիսի միտք մը կարող է իւրացնել ինչ որ անհրաժեշտ է իր նոր ասպարէզին մէջ առանց դժուարութեան։ Այս տեսութիւնը չի մոռնար կեանքին գործնական կարեւորութիւնը, ոչ ալ գործնական դաստիարակութեան մը պէտքը, բայց ամենէն առաջ համոզուած է թէ օգտակարագոյնն է այն որ կը զարգացնէ մարդուն միտքը, և զանի զօրաւոր և ուժեղ կ'ընէ։

Առաջ մտաւորականները կը կարծէին թէ մտային կարողութիւնները զարգացնելու ուսմունքներն էին մաթեմատիք, լոյն և լատին լեզուները։ Շատեր տակաւին այս դալափարը ունին. սակայն այս տեսութեան համար ապացոյց միայն անհրաժեշտ չեն։

Մնացեալը յաջորդով

ԽՈԿԵՐ

Հարստութեան գլխաւոր գաղտնիքներն են՝ անտեսադիտութիւն, հեռատեսութիւն եւ անդուլ յարատեւութիւն ուղիղ գործունէութեամբ ի գործս։

Այն անձ որ իր խոստումը կատարելու մտօք խոստում կ'ընէ, չ'կրնար երկդիմի խօսիլ։

Սիրէ՛ այն մարդը եւ վստահէ անոր բարեկամութեանը որ չանցանքդ կամ սխալմունքդ երեսիդ կը խօսի, խակ պլըզ առջեւ քու առաքինութեանդ եւ հաւատութեանդ վրայ։

ԱՌ ՀԱԽԱՏԱՑԵԱԼՍ

ՄԱՍ Գ. ԳԱՍ Ա.

«Բացաւ եւ ասէր, Տեսանեմ զմարդիկս՝ զի ծռին, իբրեւ զծառս»:

Մ-ի. Ը. 24

Բայց դիտութիւնը նոյնը չէր այն առեններէն ինչ որ է հիմայ, և եթէ թէ իր ձեւով ու թէ իր ոգւով անվոխոխ մնացած ըլլար, չպիտի կարենայինք անուանց այն փայլուն համաստեղութիւնը յառաջ բերել դուր ցուցինք յառաջագոյն. անձնաւորութիւնները՝ որք թէ դիտութեան մէջ առաջնորդներ հանդիսացան և թէ նոյն առեն խոնարհ ու հեզ հաւատացեալներ էին Փրկչին: Ինչպէս յայտնի պիտի առնուի երբ համառօտ իմն բաղդատենք իր անցեալն իր ներկայ ձեւին և ոգւոյն հետ: Դիտութիւնը արդի ժամանակաց մէջ բոլորովին ուրիշ կերպի վոխուեցաւ. մէկ կողմէն առնուեցաւ փիլիսոփայութեան մը տապալումը, որ կայր ընկուրայն կը ծնրադրէր վարդապետի մը հեղինակութեան առջեւ, և իր դիժը կը վանէր հայեցողական վարկածներու համար և այնքան աւելի արժէքաւոր կը համարէր զանոնք որչափ որ աւելի վերացեալ և ժողովրդական հասկացողութենէն վեր ըլլային: Միւս կողմանէ ալ առնուեցաւ նոր դիտութեան մը ծագումը որ կը նայի կեանքի իրականութեանց, և որ իրողութեանց վրայ կը հիմնէ ամէն բան, և դործնականի կը ծառայեցնէ զանոնք: Սոյն երկու դրութեանց հակասատակերներն այնքան նկարագրապէս ցցուցած է մեր օրերու ամենէն զօրեղ մտաւորականներն մին, որ ատոնցմէ յառաջ բերել չհեւկան կը համարինք: Սա՝ «Բնութիւն պէյքընի և մակածական փիլիսոփայութիւն անուն դրքին մէջ կըսէ. «Հիներու փիլիսոփայութիւնը խօսքերու փիլիսոփայութիւն մ'էր, մերն է գործքերու փիլիսոփայութիւն: Անոնք կը խորհէին թէ մարդ փիլիսոփայութեան համար ստեղծուած է. մենք կըմբռնենք թէ փիլիսոփայութիւնը ստեղծուած է մարդուն համար: Անոնց հաւատքը դիտութեան մէջ առանց գործքի ըլլալով մեռեալ էր. մեր հաւատքը կատարեալ և կենդանի եղած է գործքերով: Անոնք կը գոլէին դիտ մը անոր միտիկականութեանն ու վերացականութեանը նայելով և կը յատկացընէին զայն քանի մը ընտիր սեռուած մարդոց հասողութեանը. մենք արժէքաւոր կը համարինք և կը գովինք դիտ մը, երբ զայն ոչ միայն հայեցողութեամբ ուղիղ կը գտնենք, այլև յատակ և դիւրըմբռնելի ամենուն: Անոնք իրենց վարդապետութիւնները երկուքի կը բաժնէին, մտաւորի և ընդհանուրի. մին կը պահէին իրենց և միւսը կուտային ընդհանրութեան: Միշտ չանքերնին էր փակել միոյն սահմանները, հեռու պահելու համար զմարդիկ ճշմարտութեան տաճարէն որչափ որ կրնային: Մենք չենք չրջապատեր դիտութիւնը այնպիսի պատնէշներով, այլ կը նկատենք զայն իբր լոյս որոյ ճառագայթներն ուրքան հեռուն տարածուին, այնքան աւաւել պայծառ կըլլայ ինքնին լոյսը և ա-

ռոյ Լարաթ։ Անոնք կը մերժէին օգտակարութիւն. իրենց դպրոցներն օգտակարութիւնը նուաստացուցիչ կը նկատէին. անոնցմէ ոմանք մինչ իսկ անբարոյական։ Մենք ամենայն դիտութեանց համար կարելի եղածին չափ և մեծ ստիճանաւ օգտակար ըլլալ ամենաբարձր ու ամենալաւ վախճան կը համարինք։ Անոնց պատկերներն իսկ կը ցուցունեն նոյն ոգին, նոյն ստեղութիւն դիտութիւնը իր վախճանին ծառայեցնելու դէմ։ Պրօմեթէոս, ծանօթ իրրեւ խիստ օգտակար արուեստիչ հնատրոյ, անոնք նկարած և ներկայացուցած են զինք չղթայով ժայռի մը կապուած, իրրեւ իր հանճարին վարձատրութիւն։ Մենք պատիւ և մեծութիւն կընծայենք օգտակար դիտութեանց ընողներու և կը յարգենք Ֆրանքլինները, Ֆուլտօնները, Նեւտոնները և. և. իրրեւ բարերարներ իրենց ցեղին։ Պատճառն կը դավէ երկրաչափական դիտութիւնը, «որովհետեւ այդ դիտութիւն վերացեալ և էական ճշմարտութեանց կառավորդէ», կըսէ, «սակայն, եթէ այդ դիտութիւն կենաց գործնական նպատակներու գործածուելու ըլլայ զայն նուաստացնել է»։ Մենք երկրաչափութիւնը գերազանցապէս պատուեալ կը համարինք, երբ կրնանք իր մեծ սկզբունքները գործածել կեանքի առուտակները մեր սեղաններուն և մեր սենեակներուն տանելու համար։ Արքիմէտես երբ գտաւ լծակին և ճախարակին սկզբունքը, շատ հպարտացաւ մինչ կը բացատրէր ապագայ դարուն այն եղանակը որով հասեր էր իր նպատակին, բայց ինքզինքն և իր դիւտն կէս աւելցաղ մարդու մը պէս սկսեց գործել երբ տեսաւ թէ իր դիւտը գործածուեցաւ այն զօրեղ մեքենաներու որոց-մով մեծամեծ ու ժուռալին գործերը կամ աշխատութիւնք կը դիւրացուին։ Մենք կը փառաւորենք գործաւորին և աշխատաւորին ձեռաց մէջ դնելով լծակն ու ճախարակը, և ցուցնելով անոնց թէ ինչպէս գործածել պէտք է զանոնք լեռներ շարժելու և ժայռերը դղրդեցիկ պատահմներու և անտառներու փոխելու համար։ Ի մի բան, դիտութիւնը կը գործածենք իր ամէն ճիւղերովն մշակելու և զարդացնելու համար մեր ընկերական ծածկոյթները ու կարողութիւններուը որ բարի, գործունեայ և օգտակար անդամներ ըլլան մարդկային ընկերութեան։

Այս է դիտութիւն յորմէ Բրնատնէութիւն երկիւղ չունի, Բայց հոս շատ կարեւոր հարց մը յառաջ կուգայ։ Ի՞նչքան էր որ այս մեծ փոխոխութիւնը յառաջ բերաւ փիլիսոփայութեան մէջ. Ի՞նչքան էր որ գլխաւորապէս նպատակ մեկդի առնելու զայն այնպիսի վիճակէ մը։ Պօղոս առաքեալ գրած է առ Տիմոթէոս. «Իւլ Տիմոթէէ՝ պահեա զաւանդն՝ խոտորեալ ի պղծոյ և ի նորաձայն բանից, և ի հակառակութենէ՝ և ի մոլորանուն դիտութենէ»։ Ա. Տիմ. Զ. 20։

Կատարելապէս կրնանք այն ճշմարտութիւնը թէ, Ա. Գրոց մեծ արժէքը կը կենայ, կորսուած մարդուն համար Փրկչի մը միջոցաւ փրկութեան ճամբայ մը ցուցնելուն մէջ։ Բայց այսու հանդերձ նուազ չէ անոնց արժէքը՝ իրրեւ ուսմունք

մէկ բնակիչը մարդուն բարօրութեանն ու զարգացմանը համար ունեցած ձեռնտուութեանը մէջ. որովհետեւ իր գլխաւոր նպատակն է պատրաստել զայն երկնային երջանկութեան համար։ Որպէս Աստուածպաշտութիւնն ղոր նա կը վարդապետէ և կը պատուիրէ, «առ ամենայն ինչ օգտակար է, և զաւետիս կենայ ունի՝ զարդիս և գհանդերձեալսն։» Ա. Տիմոթ. Գ. 8։ Եւ թէ, «Ամենայն գիրք Աստուածաշունչք և օգտակարք, ի վարդապետութիւն են և յանդիմանութիւն՝ և յուղղութիւն և ի խրատ արդարութեան, զի կատարեալ իցէ մարդն Աստուծոյ յամենայն գործս բարութեան»։ Բ. Տիմոթ. Գ. 16, 17։ Ըստ այսմ տեսնուած է իւր աղդեցութիւն մարդկային բոլոր կարողութեանց վարդապետման մէջ։ Նախորդ յօդուածներով արդէն յուշուցինք թէ ինչպէս գործեց մեր սեռին վրայ զարթուցանելով և զօրացնելով իմացականութիւնը, հաղորդելով անոր թէ բարձրագոյն նպատակները և թէ մեծագոյն կարողութիւնները գիտութեան այլ եւ այլ ճիւղերուն մէջ ունեցած ակնարկեցինք։ Կրնանք մարդկային մտայ վրայ իր ունեցած բարերար աղդեցութեան ուրիշ ապացոյցներ եւս յառաջ բերել, երբ յուշենք թէ ինչ դեր կատարեց այն փիլիսոփայութիւնը դպրոցականաց լուծէն մէկզմի առնելու համար և տալու այն կարողութիւնը զոր այժմ ունի այն։

(Շարունակելի)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՐՏԻ

(Harvey Newcomb)

Միտս ըսելով՝ կ'ուզեմ հասկցնել բարոյական յատկութիւններ և սէրթ իմացական։ Ո և է ներգործում բառոյական չենք կրնար կոչել՝ զի ոդիի կամ միտք կրնայ ըլլալ այն։ Բառոյական յատկութիւններուն կ'որոնեն բարոյական ներգործութիւնները։ Այդ յատկութիւնները են խիղճ, կամք և գաղմանիքներ։ Այս բաժանման մէջ չպիտի չանամ պարզել մտաւորական փիլիսոփայութիւնը, և կամ դանկաբանութիւնը՝ այլ սոսկ պարզ բացատրութիւն մը՝ վերոյիշեալ յատկութեանց նկատմամբ, և միևչդեռ ադդոյ դաստիարակութեան վրայ կը խօսիմ՝ առ հասարակ դործողութիւնը չպիտի հեռացնեմ կրօնական դաստիարակութենէն՝ զի առանց կրօնական սկզբանց՝ չենք կարող նկատդրի կազմակերպութեան մէջ ուժդի հիմեր դնել։ Այժմ պիտի խօսիմ այս յատկութիւնները դաստիարակելու մասնաւոր միջոցներուն վրայ։

1. — Խիղճ։ — Այս յատկութիւն մ'է որ կ'որոնէ մտքին թելադրած ո և է ներգործութիւնը, և կամ սրտին ղգացումը. և կը հաստատէ ադդոյ ոդիի կամ սխալ լինելը։ Եթէ դիտէք մտքերնուդ չարժումները, լաւ կերպիւ պիտի ըմբռնէք թէ՝ բան մը, ղոր կատարել կ'որոշէք և կամ կատարած էք, մեկը կայ ձեր ներսիդին՝ որ այդ արարքին ոդիի կամ սխալ լինելը կ'ըսէ։ Երբ սխալ է՝ նոյն ձայնը կ'սասիլէ ձեղ չընել զայն, իսկ երբ ոդիի՝ նոյնը կը ըսէ ձեղ

կատարել։ Արդ, երբ կը կատարէք բան մը՝ ըղձ ներքին ձայնը կ'արգիլէ ընել, այս անգամ ներքին խայթ մը պիտի ղգաք և ձեր ականջներէն չպիտի հեռանայ սա ձայնը. —Ի՞նչ ըրիք դուք։ Ձեր անհնազանդութիւնը դատապարտող այս անծանօթ խիղճն է։

Շատ անգամ տարակոյսի մէջ կը մնաք կատարելու համար այն ինչ բանը՝ որոյ նկատմամբ ձեր խիղճը և բաղձանքը համաձայնութեան մը չեն յանգիր, կը բաղձաք կատարել գործ մը՝ ըղձ ձեր խիղճը սխալ կ'անուանէ։ Սակայն խիղճը ան միայն այդ գործին սխալ լինելը կ'ապդարարէ ձեզ՝ այլ կ'սպիպէ չկատարել զայն։ Ձեր բաղձանքներն հակառակ ուղղութեան կը մղեն զձեզ, և այս կ'ըսպառնէ տատապանք։ Եթէ ձեր խիղճը այս ինչ բանը կը հաստատէ՝ — թէև ձեր բաղձանքը ոչ, ըրէք, և երջանկութիւն պիտի ղգաք. իսկ եթէ ձեր բաղձանքը կը հաստատէ — բայց խիղճը ոչ, մի՛ ընէք, տագնապ պիտի ղգաք։

Ինչպէս տահմանած եմ դատախազութիւնը, խնդիր կարեւոր բան մը լրացուցած պիտի լինիք՝ դատախարակելով խիղճը։ Նա բարոյական յատկութեանց առաջնորդն է, և պէտք է մեծ ազդեցութիւն ունենայ բարոյական նկարագրի վրայ՝ առանց որոյ խիղճն ալ սխալ կը լինի։ Խիղճը ինքնին կանոն մը չէ՝ որով կ'որոշենք ինչ որ ուղիղ է կամ սխալ. այլ Աստուծոյ խօսքն է կանոնը, խղճին պաշտօնն է որոնել՝ ինչ որ որոշած էք ընել — և տեսնել թէ կանոնին համաձայն է, և տպիսել դուք զձեզ՝ քան այնմ, ընել կամ ոչ։

Ենթադրեցէք թէ կ'ուզէք տատգել բան մը՝ որ ուղիղ է, ձեր ուղիղ կարծած բանին վրայ կանոնը, այսինքն, Աստուծոյ խօսքը, դրէք, եթէ համաձայնի՝ կատարեցէք։ Ձեր աչքը առարկան կանոնին հետ կը բաղդատէ և այսպէս կ'որոշէ ինչ որ ուղիղ է կամ ոչ։ Խիղճը հոգւոյն աչքն է, որ ներդործութիւն մը կը բաղդատէ կանոնին հետ. ուրեմն, խիղճը պէտք է լաւ կանոնաւորուած ըլլայ։ Պէտք է, տորվիք ուղիղ կանոն Աստուծոյ խօսքէն և յայնժամ խիղճը միշտ ուղիղը պիտի տատգէ. բայց եթէ չը կրնաք ըմբռնել ուղիղն և սխալն դատարկներն՝ խիղճն ալ պիտի առաջնորդէ ձեզ սխալ ճանբայ։ Սրտի դատարակութեան համար առաջին բանն է ուրեմն՝ լեցուիլ առողջ ըմկրգուելիներով. և այս բարեկան պիտի լինի զձեզ հնազանդեցնելու ուղիղին ճշմարտին և բարւոյն։

Խիղճը դատարակելու մէկ ուրիշ կերպն է, իրեն ձայնին միշտ հնազանդիլ։ — Եթէ անոր հակառակ վարուիք և կամ ինչ որ կ'ըսէ խտանեակէք, կը կարծրացնէք այդ յատկութիւնը և սիրտը։ Եթէ խղճին ձայնին լսել կը մերժէք, յաջորդ անգամ նա այնքան բարձր պիտի չխօսի և ամէն անգամ որ խղճին ձայնը կը կրկնուի, բայց կարծրացումը կ'աճի, վերջապէս այդ ձայնը հաղիւ լսելի կը լինի, և յայնժամ կը մեղանչէք, մեղայ մէջ կը յարատեւէք առանց դատատանալու։ Եթէ քիչ մը ետ նայիք ձեր անցեալ արարքներուն վրայ՝ ըսածներուս զօրութիւնը պիտի տեսնէք. եթէ ինկած էք, յանձնատարտատանութեամբ, ձեղմէ ուրիշ վերջ

ձառունները չհնազանդելու սովորութեան մէջ՝ ընծաներուս լուսաբանութիւնը պիտի դանեք։ Առաջին անգամ որ կը փորձուիք չհնազանդիլ, խիղճերնիդ մեծաձայն կը բողոքէ ձեզ դէմ, բայց փորձութիւնը ձեր բաղձանաց վրայ լինելով մեղանչած էք։ Խիղճը կը յանդիմանէ ձեզ սոսկման ձայնով, բայց չեը ըզդաստանար. թէեւ չարիքը անմիջական կերպիւ չհետեւիր։ Յաջորդ անգամ փորձութիւնը անձամբ կը ներկայանայ։ Խղճին ապշարարութիւնը և ըլյսը պիտի կորնչեն իրենց ապշեցութիւնը. յաջորդ անգամ աւելի անլսելի պիտի լինի, մինչեւ որ վերջապէս անդգայութեան վերջին աստիճանին հասնիք, և կատարէք ո և է գործ անհոգութեամբ և անտարբերութեամբ՝ զոր առաջին անգամ կը կատարէիք փափկութեամբ և խղճի մոռք։ Գիտցէք որ երբ խղճին ըզգացութիւնը կ'երթայ՝ կործանման միայն մէկ քայլ մը կը մնայ։ Ուրեմն ձեր խիղճն յարգած կը լինիք յայնժամ, երբ անոր ձայնին կը հնազանդիք։

Խիղճը դաստիարակելու մէկ ուրիշ կերպն է — սիրելով խորհիլ ուղիղ սովորութեանց վրայ, և վանել մըտքէն սոսկումով բոլոր սխալ խորհուրդները։ Շատ մը աաելի բաներ՝ որք ընտանեցած են մեր տեսութեան, կը կորնչեն իրենց ազդած սոսկումը — թէեւ կ'ղդայնէին մեզ մեր առաջին անգամ տեսութեան։ Անձ մը՝ որ երբեք տեսած չէ կենդանի մը մորթուիլը, երբ առաջին անգամ տեսնէ՝ խորապէս պիտի ըզդաշուի՝ մինչդեռ մսագործ մը ադր վրայ չխորհիր անգամ։ Այսպէս ալ սխալի հետ ընտանենալով խիղճը կը կարծրացնենք և կը պատճառենք իրեն խիստ կամաց ներգործել. մինչ սակայն, երթէ բարիին հետ ընտանենանք, չարէն անմիջապէս պիտի սարսափի։

2. Կանոն. — Այս յատկութիւն մ'է, որ կ'ընձեռե կամ կը մերժէ. կամ լաւ ևս է ըսել որոշիչ յատկութիւն։ Հոգին կառավարող, բարի կամ չար ներգործութիւնները որոշող յատկութիւն մ'է։ Խիղճն պատասխանող յատկութիւն մ'է, ըսի, զի կամքին ներգործութեանց առջեւէն կ'երթայ և կը մղէ զայն ընտրել ինչ որ ուղիղ է։ Կանոն կառավարող յատկութիւն մ'է, զի բոլոր ներգործութիւնները կ'որոշէ։ Կանոն դասաւորակեցու միակ կերպն է՝ վարժեցընել զայն հնազանդիլ խղճին հրամայող ձայնին։ Կամքը մեր անկեալ և ապականեալ վիճակին մէջ անկանոն եւ անհնազանդ է, նա յարմարցուած չէ հնազանդիլ Աստուծոյ օրինաց, այլ ալ անոնց՝ զորս Աստուած դրաւ մեզ համար։ Մեր երջանկութեան և օգտակարութեան համար չկայ բան մը աւելի կարեւոր՝ քան կամքը հպատակեցնել խղճին։ Եթէ որոշած էք միշտ կամքերնիդ յառաջ տանել՝ ստուգապէս գիտցէք թէ ապերջանիկ պիտի լինիք, զի անկարելի է միշտ ձեր ուզած կերպն ընել։ Բայց եթէ կանոնեսէն վարժուիք ձեր կամքն Աստուծոյ կամաց հնազանդեցնել — ինչպէս Իւր խօսքը և հոգւոյ տարտարութիւնը կը պատուիրէ, — հնազանդիք ձեր ծնողաց՝ զորս Աստուած ձեր վրայ կառավարիչ դրաւ, հնազանդիք ձեր բուն խղճին — երբ

ձեր հաւատարիմ չնիչը՝ զոր Աստուած դնտղեց ձեր սրտին մէջ, յայնժամ պիտի լինիք այնքան երջանիկ՝ և բարեկեցիկ որքան կը ներէ մեր վիճակը։ Զայս չպիտի կատարելագործէք անմիջապէս։ Այդ արդիւնք պիտի լինի ձեր ղդուշութեան, ջանից, մաքրութեան և Աստուծոյ շնորհքը ձեր սրտերուն մէջ լինելուն։ Եթէ կանուխէն մշակէք հնազանդութեան առլորութիւնը, պիտի ազատիք շատ մը սոսկալի տանջանքներէ և ապերջանկութիւններէ։ Անտարակոյս դիտէք թէ շատ դործերու մէջ նեղութիւն կրած էք՝ ձեր կամայ հպատակելով, և թերևս բաղձացած էք՝ ունենալ այն տարիքն՝ որ այլևս փորձառունեբու չկարօտիք։ Բայց կը վստահեցնեմ ձեզ — թէ՛ իմ փորձառութենէս և թէ՛ աշխարհին ընթացքէն, — չպիտի դտնէք և չպիտի ունենաք ոևէ դիւրին կերպ ձեր կամքը ընելու։ Ձեր ոևէ ձեռնարկած դործին մէջ չպիտի յաջողիք՝ մինչև որ ձեր կամքը չկոտրէք, և ո՛չ ալ պիտի յաջողիք ընկերութեան մէջ հաճելի ըլլալ։ Ենթադրեցէք թէ կոշկակարի մը խանութը կ'երթաք զոյգ մը կոշիկ առնելու և կը հարցունէք անոր կոշիկին ինչպէս չինուիլը՝ անշուշտ կոշկակարը պիտի պատասխանէ ձեզ՝ — «Իմ դործս ես կը հասկնամ, ձեզ պէտք չէ կոշիկին ինչպէս չինուիլը, եթէ կուզէք զոյգ մը ձեզ կը չինեմ . . . » Կամ ենթադրեցէք թէ ընկերութեան մը մէջ կ'երթաք, և կը դտնէք մանկամարդ, դեղդանի տիկին մը՝ որ պերճութեանց մէջ կ'արտասիայի, պէտք չէ, որ ըսէք անոր համար հպարտ և խրոխտ արարած մ'է՝ այլ պէտք է իմանաք որ ինքը վնաս վայելէ։ Երբեք երջանկութիւն չպիտի դտնէք, մինչև որ ուրիշներու վրայ դեչ չխօսիլ սորվիք։ Երբ սկզբունք մը չէք ցուցներ՝ բայց միայն ձեր կամքին հաճոյքն վայելել կը ջանաք երջանիկ չէք ըլլար։ Եթէ ո և է փորձառութենէ կը ներդ սրտով՝ սոյդ դիտցէք թէ այդ ուղղութեան նշան մ'է։ Ձեր յաջողելուն և երջանիկ լինելուն միակ միջոցն է՝ աշխատասէր, բարեսէր եւ նպաստամատոյց ըլլալ արկածեալներու և նեղութեան մէջ եղողներու։ Եթէ անդամ մը ձեր եաին նայիք, պիտի դըտնէք թէ անձնասիրութիւնը պատճառ կը լինի այն բոլոր նեղութեանց՝ զորս կ'ունենաք ձեր ծնողաց, քոյրերուն, եղբարց, և բարեկամայ հետ։ Եթէ եսասիրութիւնը պահէք, երբեք դիմի չպիտի դըտնէք ընկերութեան մէջ։

Փոքրիկ տղու մը՝ Դրիւմէն անուանով, մայրը մեռաւ, երբ 4—5 տարեկան եղաւ, իւր հայրը վերստին ամուսնացաւ։ Տղուն այս նոր մայրը դեղազանդ տիկին մ'էր, խանդակաթ սիրով լեցուն էր տղուն նկատմամբ։ Բայց օր մը՝ երբ Դրիւմէնի կարդալ կ'ուսուցաներ, չկրցաւ տղուն ըսել տալ իւր դասը, ուստի պատժեց, մինչև որ հնազանդեցաւ և պէտք եղածին պէս կարդաց։ Տղան՝ յետոյ խորհելով իւր այս արարքին վրայ, սկսաւ իւրովի խօսիլ այսպէս. — « Ճշմարիտ, ինչո՞ւ մօրս այսպէս ըրի, չէ՞ որ միշտ բարեբար եղած եր ինձ. այո՛, դիտեմ, այնպէս է, կը սիրե զիս, և կը ջանայ բոլոր բարիքները ընել ինձ. ուրեմն ինչո՞ւ այնքան չար եղայ և ցաւցուցի զինք. դիտեմ, շատ չար տղայ եմ, ինչ կրնամ ընել այժմ անձիս. խիստ

կ'աճինեմ գինք այնչափ ցաւցնելուս, այլևս երբեք չպիտի ընեմ այսպիսի բան մը՝ ցորչափ կ'ապրիմ, պիտի ջանամ զսպել կամքս, եւ տեսնել թէ ո՛վ է տէրդ . . . : Ա.յս փոքր տղուն նպատակն էր կամքը յառաջ տանել, բայց չյաջողեցաւ, և սաստիկ պատժուեցաւ: Դուք ալ, պատանիներ և երիտասարդներ, եթէ ամեն բանի մէջ ձեր կամքը վնասէք, միշտ դժուարութիւն և նեղութիւն պիտի տանաք, և ատկէ ալ բան մը պիտի չը շահիք:

3. Բաղձանքները. — Զպիտի ձեռնարկեմ այս տեղւոյ մէջ լեզուն և կատարեալ սահման մը տալ բաղձանայ նկատմամբ: Ներկայ նպատակիս համար պիտի բսեմ միայն թէ բաղձանքները տրտի զգացումներն են: Զայս չպիտի բացատրեմ փիլիսոփայօրէն, զի բոլոր գործնական նպատակներու կրնայ պատասխանել, բայց եթէ ընթերցողները, ուսումնասիրած են մտաւորական փիլիսոփայութիւն, կրնան խորը թափանցել: Եւ ինչ որ՝ բաղձանքները դատարակելու մասին կուզեմ ըսել, պահանջել է սովորութիւններէն կառավարել զգացումները և այսպէս վանել չարը և մշակել բարին: Կը լսէք որ ժողովուրդը կը խօսի բարի և չար դիրքերու վրայ, բարի դիրքն արդիւնք է բարի զգայմանց, կամ ուրիշ խօսքով, այն անձը որ բարի զգայումներ և սովորութիւններ ունի, բարի դիրքի տէր է, սակայն չար զգայումներ և դէշ սովորութիւններ ունեցողին ալ կ'ըսենք չար դիրքի տէր: Տարակոյս չկայ բնական բնութեան ապրեցութեան վրայ, բայց անխոնջ ջանքով և Աստուծոյ շնորհաց օգնութեամբ, մենք ալ կրնանք մշակել բարի զգացումներ և սովորութիւններ: Ուստի կուտամ մի քանի կանոններ բաղձանքներն մշակելու մասին:

Որոշէ առաջին անգամ վատ սովորութիւնները վանել: Երկաթագործ մը՝ որ կը շինէ դոյլ մը՝ կացին մը՝ դանակ մը եւ կամ ուրիշ գործիք մը: — Առաջին անգամ կը գործէ երկաթը և ուզած ձեւին կը բերէ, բայց դիւրին գործելու համար տաք կը պահէ երկաթը՝ որպէսզի կակուղնայ: Մինչ կը գործէ, զայս կ'ընէ յաճախ, բայց իւր գործը լմընցընելէն վերջ՝ վերատին կը տաքցնէ կրակին մէջ և յետոյ կը սուզէ ջուրին մէջ՝ որ կարծրանայ, բայց եթէ թողու այսպէս կարծր, գործածուածին պէս կտրտուելով մասունքներու պիտի վերածուի, ուստի գործածութեան յարմարցնելու համար, քիչ մ'ալ կը տաքցընէ: Գործիք մը՝ որ խիստ կարծր է, կը կոչուի վերի աստիճան կարծր, եթէ խիստ կակուղ է կը կոչուի վարի աստիճան կարծր: Ա.յս լաւ կը լուսաբանէ մեր մէջ երեւցած բնութիւնը: Բարձր աստիճանի է այն անձը՝ որն դիւրաւ կը բռնկի, և այնքան բարկութիւնը կը թռի որ մեծ սխալներ գործելու մեծ վտանգին մէջ է, վարի աստիճանի է անտարբեր բնութիւնը՝ որ դանակի մը բարեխառնութիւնը ունի. այնպէս որ առաջին անգամ գործածուելով բերանը պիտի ծռի: Ա.յժմ, դուք, կ'ուզէք բնութիւն մը այս երկուքէն ալ տարբեր և դիտեմ ոչինչ կը նպատակ այնքան ձեր օգտակարութեան և երջանկութեան՝ որքան ձեր բնութեան

նախնական կանոնաւորումը, և այս ոչ միայն ձեզ՝ այլ ձեր բոլորիքը եւ ղողնեբուն ալ երջանկութիւն կ'աղդէ։ Աժենէն մեծ և բարոյական դասն է ընութիւնը կառավարել սորվիլ։

(Շարունակելի)

Գրնդրլար Մ. Ա. Տ. ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

ԲԱՐԵԽԱՌՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՒ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՋԲՕՍԱՆՔՆԵՐ

Բանական էակի մը համար ի՞նչ ընթացք եւ ինչ միջոցներ պէտք են կեանքը քաղցրացնելու և զանձն գովելի ընելու այլոց։ Լսէ՛ սիրելի ընթերցող, լսէ այն առաքինութեան ձայնը որ բարեխառնութիւն կ'անուանի։

Բարեխառնութիւն, ահ ինչ սիրելի և քաղցր բառ, որ սակայն անախորժ և անհաճոյ շառելու բմայը։ Բարեխառնութիւնն որ մեր սրտից վառվռքներուն և յանկութեանց չափն ու սահմանն է, սոյն ամենահարկաւոր առաքինութիւն, որ սանձն է մեր անկարգ և մոլի կրից և կեանքերնիս պահելի ընթացքի մը մէջ դնելու պայման, աւաղ որ վատառնգի կը տեսնուի շատերուս ծոցին, և որում սակայն երթէ ուշ դնէինք, ինչ հրահանդիչ ու փրկարար յորդորներ պիտի լսէինք։

Լսենք ուրեմն, եկո՛ւր ո՛վ բարեխառնութիւն, եկուր և խօսէ՛ մարդկութեան քո ամեն պահանջներուդ, հարկաւ գոհ պիտի ըլլանք քեզմէ լսածնուս, պի դու երջանկութիւն կը բուրես և քու քայլերդ քաղցրութիւն ու բարութիւն կը բերեն առ մեղ. խօսէ՛ արդ, մեք պատրաստ եմք քեզ լսելու։

Բարեխառնութիւն։ Հնութեան այն երջանիկ դարերէն եաք, այն ատեն մինչ ես մարդոց մէջ կապրէի ու մարդիկ ինձմով՝ մինչ սակաւապեսութիւն, գոհունակութիւն և պարզասիրութիւն ընդհանուր սովորութիւններ էին ամենուն՝ և հազուագէպ էր տեսնել զոք, որ հանրական սովորոյթներն ու կանոններն ժխտելով տարբեր ճամբայ մը բռնէր՝ յայնժամ ես շատ երջանիկ էի։ Ի ներկայս մարդ բազում պէտքեր ունի, բայց անոնցմէ շատը արուեստակեալ և անբնական պէտքեր են, ամեն բանի մէջ չափազանցական ընթացք մը կը տեսնուի։ Չափազանցութիւն խօսքի մէջ, չափազանցութիւն զգացութեան մէջ եւ չափազանցութիւն վայելից մէջ։ Եւ այս ընթացքով քանի որ ժամանակն յառաջ կերթայ, մարդկային ազգի առուգութիւնն և այժը նուազելու և միանգամայն կեանքեր կամ հասակները կարճնալու վրայ են։ Շատ անգամ, անոնք որ դիս իրենց մէջէն վանեցին վատարան, կը հարցնեն իւրովի թէ, ինչ են ատոնց պատճառները, և չեն ուզեր հասկնալ թէ մարդ՝ անբարեխառնութեամբ բնութեան օրէնքներէն դուրս անբնական հաճոյից և պիտոյից անձնատուր լինելով անզգալապէս կը խանգարէ իր առուգութիւնն, քաջակազմութիւնն ու երկարակեցութիւնը։ Շատ անգամ ալ նահապետաց պատմութիւնները կարդալով, կը զարմանան անոնց երկարակեցութեան վրայ, ինչպէս աչ-

խարհի վրայ ամենէն երկարակեացն եղող Մաթուսաղա՝ որուն կեանքը մինչև 909 տարիները երկարեցաւ, իրենց կարճատև կենաց հետ բաղդատմամբ որ այժմ 80—90 էն վեր չելլեր և հարիւրամեայ ծերունի մը զարմանալով մատնանիշ կընեն։ Յաղուշ կը կրթին այս մեծ տարբերութեան առջև և չեն մտածեր թէ որչափ մեծ տարբերութիւն կայ ալ անոնց և իրենց ժամանակակից մարդոց կենցաղավարութեանց մէջ։ Նոքա հպատակը միշտ բնութեան օրինաց, անշեղ կը քայլէին անոր ճամբէն, անոնց կեանքը անվերջանալի մտատանջութեամբ, արուեստակեալ պիտոյից ծանրութեան ներքև և պէս պէս մոլութիւններով չէր մղուեր։ Ոմանք իրենց արտերուն եւ ագարակներուն բեղմնաւոր հողերը կը մշակէին և ժուժկալութեամբ ապրելով իրենց քաջառողջութիւնը անվտանգ կը պահէին։ Ոմանք ալ հովուական ցուպն ու սրինքն առած իրենց խաղաղասէր հօտերով աշտադալար մարգաց և բլրակաց մէջ կանցընէին իրենց անմեղ ու երջանիկ կեանքը։ Բայց երբ դարեր իրենց չրջանը ըրին, մոլութիւնք ալ իրենց վնասակար սերմերը ձգեցին մարդկային կոլոմի կազմութեան մէջ և յորդուց յորդի յաջորդելով՝ նոցուց ախտաք և հիւանդութիւնք, հետզհետէ խանդարեցին մարդկային ոյժն ու քաջառողջութիւնը։ Շնչած օդերնիդ ձեր բնակարաններու մէջ կարծես չունի այն զուտ մաքրութիւնը, իսկ ձեր կեանքը սըրտամաշ գործերով և հոգերով ծանրացած է։ Անհրաժեշտ պիտոյից հետ չոայլական պիտոյից մատակարարութեան հոգերը կեանքն անդադար կերպով կը մաշեն և անընդհատ դեղից բաղձանքներ զձեզ կը նեղեն։ Ապաստարանութիւն չունիք. ձեր դըրտնուած վիճակէն միշտ դժգոհ էք. կը տեսնէք մեկը ունայն պաճուճանաց և վաղանցուկ վայելից մէջ և անդէն ի նախանձ կը դրդռիք, հառաչանքներ կարձակէք թէ ինչպէս կըլլայ որ դուք ալ վայելէք զանոնք։

Ասհատիկ ձեր ալ կեանքը որչափ տարբեր է նահապետաց կեանքէն, որ յիրաւի այնչափ երկար կը տեւէր։ Սրտի ընկերութեան մէջէն ի բաց վանուելէս ի վեր յաճախ կու գամ և ի հեռուստ կը նկատեմ ձեր կենցաղավարութիւնը որով դատաճան կըլլաք ձեր կենաց։ Հասարակաց խոշտանգներու մէջ ալ կը տեսնեմ երբեմն կարգ մը մարդիկ որոց գլխով անուանը կուտան։ Ապահոյ մեծ մասը ընտանեաց և զաւակաց տերեր են. սակաւաշահ մարդիկ իրենց չահածնուն մեծ մասը կը ձգեն գինետան լըսկներուն մէջ, անիրաւոյթ միջոցներով իրենց ներսը կը մտնեմ, սրտերնուն կը խօսիմ, բայց չեն լսեր ինձ. ա՛հ, ինչպէս խղճացեր եմ որ մինչ իրենք այն աղմկալի չշնկոցներուն մէջ տաք գլխով գաւաթներ կը պարպեն անընդհատ, եւ անյապաղաբար՝ ասդին իրենց հօր գալստեանը ընդերկար համբերելէ ձանձրացած և անօթութենէ լկած մէկ կողմը կխյնան ի քուն։ Ո՛հ, որքան երջանիկ կը լինէի երբ նոյն միջոցին կարենայի չարժել իրենց գուխը իրենց ընտանեաց ազնիւ եւ սրտամաշ երեւոյթին, յայնժամ անտարակոյս յօժարակամ պիտի հեռանայի իրենց անարդ անբարեխառն

նուիրեն և սիտի ուխտէին կեանքերնին չափաւորել։

Չկայ արդարև այնպիսի բան մը, որ օգտակար կամ անվնաս չըլլայ չափաւոր գործածութեամբ, որչափ անօգուտ կամ վնասակար ի նոյն չափազանցելով։ Ես, բարեխառնութիւնը, իբրև առաջին բարեկամ մարդկութեան կըսեմ, դինին եթէ ունի լաւութիւն մը կամ օգուտ իսկ, գործածութեան եղանակաւն կը կորսնցնէ և կըլայ Թոյն խաղաղութեան և ուրախութեան։ Ցայնժամ զուարթութիւնը կը հեռանայ, բարկութիւն, կատաղութիւն, խռովութիւն և չըփոթք կ'սկսին և փոխանակ քաղցր վարուց, խառնաճաղանճ ալմուկք երեւան կելնեն։ Աչքնութիւն կը փոխուի թմրութեան և ապշութեան, վերջապէս համեստութիւն, հեղութիւն, դաստղութիւն և ծանրաբարոյութիւն խոյս կուտան կ'հեռանան։

* * *

(Մնացեալը յաջորդ թուով)

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԷՔԸ

Մարդուս մարմինը գործին է իր մտաց գործողութիւններուն։ Եթէ մարմինը բժանայ կամ տկարանայ՝ մտաց ամենալաւ աշխատութիւններն ապարդիւն կը մնան։ Մտաց ամենամեծ ձիրքերն բաղդատմամբ առանց գայնս գործածելու և վայելելու յարմարութիւն ունեցող առողջ մարմնոյ՝ արժէք մը չունին։ Աչքատ իսկ ուժեղ և քաջառողջ մարդը իր դլխի կեանքովը իրապէս աւելի երջանիկ է քան այն ճոխութեամբ ապարանքի մէջ ապրող հարուստն, որ ամեն հաճոյք իր շուրջն ունենալով հանդերձ միայն յօդացաւով մը կը նեղուի։

Հին ժամանակներն մարդիկ այսպէս կը կարծէին թէ հիւանդութիւնք չար ոգիներու գործեր էին որ մտնելով մարմնի մէջ կը խանգարէին մարմնոյն գործարաններուն ներդաշնակ գործողութիւնը։ Հետեւապէս դիւթութիւնք և կախարդութիւնք յառաջ կանցնէին այդ չար ոգիներն մարմնէն հանելու կերդեօք։ Երբեմն ծամով և աղօթքով ևս կը ջանային գանոնք վանել մարմնէն։

Արդ, գիտութիւն կ'ուսուցանէ մեզ թէ հիւանդութիւնը ոչ այլ ինչ է, բայց աւերեալ վիճակ մը միայն։ Երբ մեր կերածը պէտք եղածին պէս կը մարսուի, աւելորդ նիւթը կարտաքսի վութանակի և բոլոր գործարաններն ներդաշնակաբար կը գործեն, լաւ կամ առողջ ենք. և եթէ այս ներդաշնակ գործողութեանց մէջ խանգարում տեղի ունենայ, այն ատեն ոչ լաւ, այլ տկար ենք։ Հիւանդութիւնն աններդաշնակութիւն է, որպէս առողջութիւնն ներդաշնակութիւն է ի մարմնի։

Հիւանդութիւններ, որ այժմ թէ ժամանակի կորուստ թէ անմեղ հաճոյքներէ զրկուիլ կը պատճառեն մեզ տարակոյս չկայ թէ կրնանք մեծաւ համեմատութեամբ անոնցմէ զերծ մնալ։ Առողջապահական օրինաց գիտութիւնն և գիտողութիւն կրնան մեծաւ մասամբ պակասեցնել այսպիսի հիւանդութեանց թիւը. որպէս, վաղատութիւն, հարբուխ, յօդացաւու-

թիւն, դժուարամարսութիւն, խոյլ, ևայլն, ևայլն։ Կան երկիրներ ուր տղայոց կէսէն աւելին հինգ տարու ըլլալէ առաջ կը մեռնին։ Բնականօրէն ընդհանրապէս կը հաստատեն թէ այդ վաղամեռ կեանքերէն թերևս լինն տասներորդը կրնայ փրկուիլ եթէ առողջութեան պարզ օրինայց ղգուշաւոր պահպանութիւն մը ըլլայ։ Բրօֆ. Պէննէդ իւր մէկ դասախօսութեանը մէջ հաշիւ ըրած է թէ Լոխմ պուրկի մէջ որ տարին մէկկմէկու վրայ հարիւր հազար հոգի կը մեռնի, այնպիսի պատճառներով է որ դիւրութեամբ կրնան վերցուիլ այդ պատճառները։

Փիտութեան յառաջադիմութեանը շնորհիւ շատ մը հիւանդութեանց պատճառները ստուգուած են հիմա։ Պատուաստ դանուեցաւ ծաղկախտին ունեցած կատաղութիւնը արդիլելու համար։ Ընդագարութիւնը (ըսգօրփէթ) ըսուած ախտը որ առջի աւուրներն այնքան մահառիթ եղած է, մանաւանդ նաւաստեաց մէջ՝ այժմ դրեթէ անհետ եղած է բուսական դեղոյ մը գիւտովը որ ծովեզերեայ ժայռերու վրայ կը բուսնի։ Այս ախտը երբեմն «Ատուածածային արդարութեան խորհրդաւոր մէկ պատուհասը ըլլալ կը կարծուէր» ըսուած է։ Հնամեայը, որուն մերձենալը դեռ այնքան սարսափ կազդէ ամենուն և որուն համար մանագիտութիւն մը տակաւին կատարելապէս չէ եղած, դեթ սա չափը գիտցուած է որ միայն ազատղութեան, պիղծ կոյանոցներու և խառն բնակութեանց ստուգանք մըն է որ կրնայ զսպուիլ առողջապահական պատշաճ միջոցներով եթէ բոլորովին չարգիլուի ալ։

Որ և է հիւանդութեան դարմանին մէջ առաջին քայլ մը առողջապահական օրինայց ղգուշաւոր պահպանումն է, որ շատ տեղեր զանց կատնուի։ Այնպէս կարծողներ շատ կան որ դեղերու գործածութեամբ հիւանդութիւն մը պիտի մեռնի, քանի որ մեռցուելու բան մը չէ այն։ Դեղերը կը գործածուին մարմնոյն մէջ տեղի ունեցած անկարգ կամ աւերեալ գործողութիւններուն յառաջ երթալը արգիլելու համար, քանի որ նոյն տեղն բնութիւնը կը նորոգէ վատնգեալ մասը և կրկին ներդաշնակաւոր շարժման մէջ կը դնէ զայն։ Բնութեան այս հակամիտութեանը վրայ է որ բժշկայ գլխաւոր վստահութիւնը։ Լաւագոյն բժիշկներ կամայ կամայ նաւաղեցուցած են ինքնին դեղերու վրայ ունեցած վստահութիւննին և սկսած են դնել իրենց մեծագոյն վստահութիւնը առողջական և առողջապահական միջոցներու և այն ճըշդանց, որ բնութիւն միշտ ի գործ կը դնէ մարմնոյն մէջ յառաջ եկած վնասը նորէն իր տեղը բերելու և անկարգ գործողութիւնը մեղմելու։ Անոնք կը ջանան միայն հանգստութիւն տալ հիւանդութեան և երբեմն ալ նպաստել յարմար դեղերու խմաստուն դեղերանքովն։

Պատուաստ դեղերու անխափան գործածութիւնն որոյ բաղադրիչ մասանց վրայ ոչինչ դիտե մեկը, և որոցմով զօրաւոր դեղեր իր ներսը կը մղուին, չկրնար ջատագովուիլ։

Երբ մարդ մը դեղի կը կարօտի, նոյն տեղն կարող բժիշկի մը կարօտ ըլլալն ևս պարտի ղգալ։

ՄԷՏԻՒՍԱ

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

(Թարգմանուած Անգղ.)

Երբ աշխարհ դեռ նորատի էր, նա կ'ուսուցանէր իւր դասերը՝ Մանկապարտէզի դրուածքամբ պատմութիւններով: Շատ խառնակ երեւոյթի մը տակ, կերեւի ինձ, կը հանդին մեզ այդ պատմութիւնները: Անոնք լեցուն են գեղանի օրիորդաց, արիասիրտ տղաքներու պատկերներով, ամպամբնակ օձերով և անհնարատային ճիւաղներով, վիշապներով են. են: Նախնի Իսրայելացի սերունդը սիրեցին դեռահաս ու գեղեցիկ կիներ ճիշդ ինչպէս այժմեան սերունդը կընեն: Կոյս աղջիկներ այժմու օրիորդաց պէս կը փնտռէին որ սիրուէին և այսպէս երբ այս պատմութեանց խորը մտանգելով կը նայինք, կը տեսնենք որ մեր բուն նկարագիրը կանդրադարձի: Այլաբանական վիպաց ներքեւ կան խորհուրդներ և նպատակներ որ կը յայտնեն օրիորդաց և աղայոց, արանց ու կանանց կիրքերն ու ղէպքեր, ընկերութեան գոյութենէն և մարդկային բնութեան ծնունդէն առաջ:

Շատ ետ երթալով այն հին ժամանակներուն՝ յորս տիտանեան հսկայներու և չաստուածոց կայանն էր այս աշխարհ, Անէնքի մէջ կապրէր մահկանացու օրիորդ մը Մէտիւսա անուն: Սա այնչափ գեղեցիկ էր որ իւր սիրուհութեանը վրայ երկրին ամեն կողմը կը խօսուէր: Երբ նայէր մեռտղեայ յղկեալ սպաւառակին մէջ՝ զոր այն ժամանակի կուսանք կը գործածէին իբր հայելի, կըսէր ինքնիրեն. « Իմ մօրթս ծաղկի մը փոխիպոզել Թերթն է. իմ աչքերս կապուտակ խոր լճակն են և իմ մազերս վերջալոյսին վառքը. յարմար եմ ուրեմն աստուածոց դուստր ըլլալու և վայելուչ պիտի ըլլար որ Ապողոնը առնէր գիս կնութեան: »

Շարունակ իւր գեղեցկութեան վրայ խորհելով՝ Մէտիւսա հպարտ և անձնահաճ եղաւ. և կորոյս սրբազան իրաց և տեղերու նկատմամբ ունեցած իւր նախկին յարգանքը, և վերջապէս իւր կեանքը յոռութեամբ անցուց Անէնասայ նըւիրեալ տաճարին մէջ: Դիցուհւոյն բարկութիւնը բորբոքեցաւ իւր տաճարին մէջ գործուած այս սրբապղծութեան վրայ, և կնճռադէմ երեւցաւ դողահար օրիորդին որ դեռ նոր աւարտած էր իւր ուրիշ մէկ նոր յանցանքը:

« Հողածին՝ օրիորդ դու », բաւ դիցուհին բացորոշ յառակութեամբ մը, « քու գեղեցկութիւնդ քու անէծքդ եղաւ և ասկէ վերջն ալ պիտի ըլլայ: Քու մորթդ ձկան մեփերով պիտի պատին, քու վրադ վիշապի մեւեր պիտի բուսնին, քու մազերդ սեւ գալարուն օձեր պիտի ըլլան, և ով որ քու աչերուդ նայի, քար պիտի կտրի: Ահա, ներկայութենէս կորսուէ, այն երկիրը որ կը տարածուի դէպի հիւսիս, Իպէրբորէացւոց երկրէն անդին, հոն պիտի կենաս մինչեւ օրերդ լմնան: »

Եւ նոյն իսկ՝ մինչ դիցուհին կը խօսէր Մէտիւսայի, այս վերջինը, բաց ի դիմաց գեղեցկութենէն, միւս բոլորէն մերկանալով հեռացաւ գնաց:

Առաջին տեսութեամբ այս տակալի վճիռը անհամեմատ պիտի Թուի իւր գործած յանցանքին, և հակառակութեան ոգի մը պիտի նշմարուի Անէնասայ նկարագրին վրայ: Անտարակոյս, բիչ մը այդ նախանձայոյզ տեսութիւնը զոր երբեմն գեղանի տիկին մը կը տածէ ուրիշին նկատմամբ, ազդած ըլլալու է իւր վրայ որ աւելի խստութեամբ կը խօսի քան զոր սպառազայք կը ներկայացնեն: Պատճառը այն է որ Ալիմպեան

դիք և դիցուհիք յաճախ փոքրոգի և վրէժխնդիր կը դառնային խօսելու բըր-տօրէն իր արու՝ երբ անիրաւութիւն մը կրէին : Բայց աւելի խորը ծափանցելով մեր այս պատմութեան՝ կը տեսնենք Թէ պատիժը բոլորովին անարդար չէր, վա-սըն զի մեղքը իր արմատը դրած էր անոր նկարագրին մէջ : Եթէ օրիորդի մը կամ ո և է մէկուն զեղեցկութիւնը զինքը այնչափ փառամոլ ընէ որ կո-րուսանէ ամեն յարգանք սուրբ իրաց վերաբերմամբ , և արդարութենէ, բա-րութենէ ու յարգութենէ խոտորելով յոռի հետեւանք ունեցող հաճոյից մէջ մեղկացնէ, հազար անգամ լաւ էր որ այդ գեղը փճանայ Թէ իրենց և Թէ ըն-կեր արարածոց օգտին համար : Եւ երկրորդ՝ ցուցնելու համար Թէ մեղքէն կը ծնանի պատուհասը , սա խորունկ ճշմարտութիւնը կայ . այսինքն , որչափ որ Մէտիւսայի հոգին յանցանքներով և զէշ խորհուրդներով կզբաղէր, իր մար-մինն ալ անոր հակառակ կը մաշէր : Տեսած չէք երբեք դէմք մը որ բարկու-թենէ, կիրքէ և կամ վատ ու սորին խորհուրդներէ ժժգունի : Յանցանքները իրարու տեսակ մը նմանութիւն ունին — մեղաց նմանութիւնը : Հոգին է որ կը ներգործէ արտաքին կերպարանքին վրայ : Ֆիզիքականը ճիշդ պատկերն է հոգեկանին : Ի՛նչ զարմանք պիտի ըլ-լար արդեօք երբ իսկոյն մեր մարմին-ները մեր հոգիին անդրադարձուցիչ հա-յելիները ըլլային : Ինչ եզական փոխ-խութեանց Յատոր մը պիտի ներկայաց-ուէր :

Պատմութիւնը կը ցուցնէ Թէ դիցուհ-ւոյն վճիռը կատարուելով Մէտիւսայի անձին վրայ , ի բաց մեկնեցաւ , Թերեւս գործածելով իր նորատաց Թեւերն դէպի երկիրն « Աբեզական հրաշունչ բոցե-րուն » (ինչպէս դիտել կուտայ Յունաց մեծ Յատրերզակն Եսքիլէս) :

Երկար տարիներ Մէտիւսա կը Յա-վառէր վեր և վար այն երկրին մէջ զոր կը բաժնէր մեծ խաղաղ Ովկիանոսը մարդաբնակ աշխարհէն : Աստանօր զանց ընելով այս հնադարեան առասպելին մտաց սարսուռ ազդող մասերը , բաւ է ըսել Թէ Մէտիւսայի սրտին մէջ կար խորին տրտմութիւն մը , իր աչացը մէջ անյոյս վիշտ մը և իր ներքին կըս-կիծէն դէմքը վայրագ և սոսկալի կը դառնար, մինչեւ վերջին շունչը :

Այդ՝ ինչ ըսել կուգէ այս հին պատ-մութիւնը երբ կըսէ Թէ այն Յունդ հա-նող և երկիւղալի դէմքը իրեն նայող մարդիկը կը քարացնէր : Յունաց մէջ անպարկեշտութիւնը մեղք մ՚էր, անոնք բանի մը զզուելի ըլլալէն զատ չարու-Թիւն ըլլալն ալ գիտէին : Անոնք սա ճշմարտութիւնն ալ գիտէին Թէ մեղաց երկար և ըղձանքով նայողներուն հոգին կը կարծրանար : « Չար ընկերակցու-Թիւնները աղէկ բարքը կապականեն » կ՚ըսէ Աստուածաշունչ քերթողը . « զէշ բաներու նայողը սիրտը կը քարացընէ կ՚ըսէ մեր այս պատմութիւնը : Կ՚ըսուի Թէ Յիասւսի դէմքը ներկայացնող ամե-նէն գեղեցիկ նկարներուն վրայ ընդեր-կար նայելով՝ ծերուկի նկարիչներ ըս-տացան այնպիսի կերպարանք մը որ լիովին կը նմանէր պատկերին : Ծերու-նի ամուսնացեալ ամոլներ որ ընդերկար կենակցած են ի միասին և նայած են շատ իրարու , քիչ մը իրարու կը նմա-նին : Նայէ շատ մեղքին , և դու պիտի ըլլաս անոր նպէս դաժան և սեգ : Աստ-ուած կու տայ մտեղէն սիրտ մը քարե-ղէնին տեղ , որ ըսել է Թէ նա ի բաց կը յապաւէ անզգայութիւնը ու հպար-տութիւնը , բարկութիւնը ու եսասիրու-Թիւնը , և կը վերահաստատէ զայն ջերմ և համակրալից սիրոյ սրտով մը :

Մէտիւսայի զեղեցկութիւնը մեղք մը չէր : Զեղեցկութիւնը շնորհ մըն է զոր

ամեն որ պէտք է վայելէ և մշակէ իսկ՝ եթէ չունի ի բնէ: Սակայն եթէ այն կը գործածուի սխալ վախճանի համար, ինչպէս որ հարիւրաւոր զեղանի մարդիկ ու կանայք կընեն զարդիս, եթէ գեղեցկութիւնը հպարտութիւն և անհոգութիւն կը բերէ, սուրբ բաներու նկատմամբ ծաղր ու անտարբերութիւն, յայնժամ անիկա կըլլայ անէծք մը, որմէ, իջիւ, մենք ունենայինք մի ազատարար Փրկիչ:

յԶմիւռնի ՅՈՎՀ. Ե. ԳԱՊԱՏԱՅԵԱՆ

ՍԷՐ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Սէրը երջանկութիւն է, և երջանկութիւնը սէր: Եթէ մէկը կուզէ գիտնալ աշխարհի մէջ այնքան աղէտներու և վիշտերու ամենէն գլխաւոր պատճառը, ուրիշ բան չէ բայց միայն ատելութիւն: Սիրոյ զգացումը պաշտօն ունի մարդուն կորուսած դրախտը իրեն վերադարձնելու: Սիրով կամրանան ընտանեկան կապերն և երջանկութիւն իր հիմը կը հաստատէ անով: Յաւալի է, սակայն, որ երբ մարդուն առաջին սերունդը աշխարհ եկաւ նորա զալատեամբ խախտեցաւ այն հիմը, և ընտանեկան երջանկութեան ընտանեկան Պշուառութիւն յաջորդեց, որովհետեւ անոր սրտին մէջ ատելութիւնը ծագում առաւ, նախանձը աղետալի խորհուրդ մը յղացաւ, ոճիրը յաշխարհ մուտ և անպարտ Աբէլի մը արիւնը առաջին անգամ հոսեցաւ երկրի վրայ: Այն ատեն անհանգարեցաւ ընտանեկան երջանկութիւնն ու ներդաշնակութիւնը, յորմէ հետէ ծնունդ առին վիշտ և Պշուառութիւնք: Յետ դրախտի այն աքսորանաց աշխարհի մէջ կար մխիթարութիւն մը մարդուն համար, ընտանեկան քաղցր և սիրալիր կենակցութիւնն անգին երջանկութեան հիմ մըն էր, բայց անողոք ատելութիւնն չուշացաւ զայն դառնացնել: Ահա կը տեսնենք թէ ինչպէս ատելութիւնը դառնութեան կը փոխէ զսէր, և կործանման կը տանի զընտանիս: Հաւատանք ուրեմն ատելութիւնը ընտանեաց մէջէն, մաքրենք սէրն իր անսուրբ կեղեւներէն և ահա կուգայ երջանկութիւն ու սիրալիր կողջունէ զմեզ:

Երջանկութիւնը անմեղ և սուրբ սիրոյ մէկ շնորհն է: Մարդ պէտք է գիտնայ թէ երջանկութիւն, առողջութիւն, ուրախութիւն, մխիթարութիւն եւն. ասոնք ամենը ընտանեաց մէջ է, անկէ դուրս ամեն ինչ տխրութիւն է: Բայց պիտի ըսէ մէկը թէ, ոչ ապաքէն ընտանեաց մէջ ալ շատ տեղ Պշուառութիւնք կը տիրեն: Ասոր կը պատասխանենք թէ, յանցանքը հմ է, ճշմարիտ է որ առանց հաւատքի, հաւակիր և սուրբ սիրոյ ընտանիք մը կը կործանի: Աղքատութիւնն ու չքաւորութիւնը պատճառ մը չ'կրնար ըլլալ ընտանեկան երջանկութիւնն խափանելու, երբ սէրը կը տիրէ. զի երջանկութիւնը շատ ունենալուն մէջ չէ, այլ ունեցածը գոհունակութեամբ վայելել գիտնալուն մէջ է:

Երջանկութիւնն սիրով կը ծագի, ընտանեաց մէջ կ'արմատանայ և ամուսնական վիճակի մէջ կը հաստատնայ: Բայց հմ է այն մարդը որ կուգայ և կը գրծնէ ոմանց ականջին, թէ «Ամուսնութիւնը հանգստութեան գերեզմանն է:» Այսպէս խօսողը բարեկամ չէ անոնց՝ որոց կը խօսի, այնչափ անմեղ վայելքներով, քաղցր և խանդաղատելի զգուանքներով լի կեանք մը, այնքան իրական զուտ և մաքուր զուարթութեամբ պսակեալ կենակցութիւն մը ինչպէս կրնայ համեմատիլ գերեզմանական սգոյ և տխրութեան:

Այդպարեւ ամուսնութեան մէջ ալ Ըշ-

ուսուԹիւն և ստրջանք չ'գոյանար չէ, այլ երբեմն այնպիսի դէպքեր և արկածներ կը պատահին, յորս մարդ իւր կացուԹենէն կը զզուի, ամեն ժպիտ ամեն հաճոյք դառնուԹիւն և վիշտ կազդեն իրեն: Բայց միԹէ այն դառն և վըշտալի կարծուած անցքեր աւելի ազդու և զօրաւոր են ընտանեկան երանուԹիւններն և ծնողական քաղցր ուրախուԹիւնները յաղԹահարելու: — Երբեք:

Սակայն եԹէ ամուսնուԹրամբ անատոյգ բաղդը զմարդ այնպիսի էակի մը հանդպցնէ, որ փոխանակ իրեն պարծանք և երջանկուԹիւն բերելու իր հանապազօրեայ անհանգստուԹեանն ու տըրտմուԹեանը պատճառ ըլլայ, նա ինչ պարտի ընել: Օրինակին ազդեցուԹիւնը մեծ է և զօրաւոր: Այրերն ինչ որ ըլլան առաքինի կամ մոլի, գիտուն կամ տգէտ, կիներն անոնց վարուցն ու յատկուԹեանցը վրայ կը ձուլուին տակաւ առ տակաւ: ԵԹէ այրերն ունենան այնպիսի բարի սովորուԹիւններ, ընտիր և հաճելի վարմունք և ամեն պարագայի մէջ անայլայլելի քաղցրուԹիւն, անվայել վարմանց դէմ վեհանձն ցասկոտուԹիւն, անհնար է որ կիներն անոնց բարի օրինակին հետեւելու չ'ստիպուին: Այրն է կինը բարձրացնողը, այրն է գարձեալ կինը նուաստացնողը: Եւ այս ամոյգ է երկու կողման համար ալ փոխադարձաբար: Երբեմն կրնայ պատահիլ որ միոյն բարի սովորուԹեանց և քաղցր վարմանց հակառակ՝ միւսը իրեն սովորուԹիւն ըրած անհաճոյ ընԹացքէն իսկոյն չ'դառնայ. բայց միԹէ կրնանք պնդել որ միոյն տեւական և անյողդողդ ընԹացքին միօրինակուԹիւնը բնաւ ազդեցուԹիւն մը չընէ միւսին, և հուսկ ուրեմն չ'ստիպէ զայն բարի օրինակէն յաղԹահարուելու: Երբեք չ'կայ անձ մը, որ իր ընկերին արժան եղած յարգն ու պատիւը ընծայէ, և այպիսեաւ իր պատուասիրուԹիւնը վհատած ըլլայ: Երբեք չ'կայ նաև անձ մը որ իր ընկերը նուաստացնել ուզելով անոր արժան եղած յարգանքը տալ զլանայ և ինքը փառաւոր մեծարուի: Այր և կին մէկզմէկ փառաւորելով կը փառաւորուին և մէկզմէկ նուաստացնելով կը նուաստանան:

Կինը Ձէեւ տանը սենեակին մէջ կը նստի, Ձէեւ օրօրոցին գովիկը կերգէ միայնակ, բայց ով չ'գիտեր Ձէ անոր ազդեցուԹիւնը այդ նստուկ տեղէն իսկ կը ներգործէ ընկերական աշխարհին:

Մեր նախնիք՝ կինն ընդ երկար ընկերային աշխարհէն հեռու պահեցին տգետ ընկերային պայմաններու և մանաւանդ անկարող հասցնելու այնպիսի զաւակներ որ իրենց խելքովը, ճարտարուԹեամբը և գործունէուԹեամբը օգտակար գիտեր հնարէին, և ամենքը ուրոյն ուրոյն միջոցներով երկրին և իրենց զարգացմանն ու պերճուԹեանը համար աշխատէին: Դը կարծէք Ձէ կնոջ ազդեցուԹիւնը անզօր է ընկերային գործոց խԹան ու խրախոյս տալու: Երբեմն անզօր կարծուեցաւ կինն իբր անհոգի էակ. գիտական կրԹուԹիւններէ զուրկ Թողուեցաւ, և այնպէս գործունէուԹենէ զուրկ սերունդ մ'ունեցաւ, ուստի Արեւելքի գիտուԹեան, ճարտարուԹեան և հարստուԹեան վիճակը յԱրեւմուտս անցաւ որուն գլխաւոր պատճառ մը ԵԹէ կայ այն ալ կանանց յետադէմ վիճակի մէջ ըլլալն է:

Ահա յԱրեւմուտս հանճարեղն ՊօնավարԹ և փիլիսոփայուհին ՍՁայէլ նստած իրենց երկրին յառաջադիմուԹեան ու զարգացման համար կը խորհէին: Շատերուն ծանօԹ է Մեծին Նափօլէոնի հարցումն և փիլիսոփայ տիկնոջ այն նշանաւոր պատասխանը Ձէ՝ «Պէտք է այնպիսի մայրեր հասցունել որ կրԹել գիտնան իրենց զաւակները:» Կնոջ մը բերնէն ելած այս մէկ խօսքը պատգամի պէս ար-

ձագանգ կը գտնէ ժողովրդեան մէջ, գրագէտներ իրենց խորհրդածութեանց առարկայ կընեն այս կտորը, երեւելի մատենագիրք իրենց մատենից մէջ ընդարձակելով սոյն նիւթը՝ իրենց ընթերցողաց մտքերուն մէջ կը տպաւորեն թէ արդարեւ պէտք է այնպիսի մայրեր հասցընել որ գիտնան կրթել իրենց զաւակները:

Սրեւմուտքի մէջ հնչող այս զօրաւոր ձայնին Սրեւելքիս ալ անզգայ չ'կեցանք, մենք ալ անոր արձագանգ տալով կըրկնեցինք ու զոչեցինք «մեզի զաւակներ կրթել գիտցող մայրեր պէտք են:» Իզական սեռը բարձրացնել, անոր ընտիր ձիրքերը մշակել ուզեցինք դաստիարակութեամբ, բայց ամենակարեւոր ուսմունք, որք ընտանիքի մը, ապագայ մօր մը անհրաժեշտ պարտքերը կը բովանդակեն, մեր աղջկանց կրթարաններէն դուրս արտաքսեցինք, կրթութեան ստիպողական մասերը զանց առինք և երկբորդականներն ու հաճոյից վերաբերեալն նախատակ համարեցինք: Ի՞նչ պատճառաւ մեր աղջկանց չենք ուզեր տալ այն առանձին կրթութիւնները որոցմով ընտանեաց մէջ կարմատանայ խաղաղութիւնը և որոցմով զժտութիւն և վէճեր սարսափահար կը փախչին: Ընծայեցէք անոնց մեծարանքն ինչպէս որ արժան է, բայց իրենց առանձին պարտաւորութեանց մէջ թերացած տեսնելնիս աչք խփել՝ այս նորանոր զեղծմանց դուռ մը կը բանայ: Այս կըլլայ կրթութեան դէմ, աղջկանց բարւոյն դէմ ի գործ դրուած մահացում մը:

Ընտանեկան երջանիկութիւնը ապահովելու մասին մեր նախնիք ու հայրեր սովորութիւն մ'ունէին եղեր, ամուսնացողին և օրիորդին ուրիշ ազատութիւն չ'տալով երբեք, բայց միայն այր և կին իրարմէ անծանօթ, ամուսնանալէ ետք զիրար ճանչնալով՝ այն տեսնէն իրենց սէրը կ'սկսի եղեր: Թէպէտ հիներուն այս տեսակ սովորութիւնները գէշ հետեւութիւններէ ազատ չեն եղեր, բայց մենք ընտանիքը սիրով հիմնելու համար պէտք ենք զգուշանալ թէ անոնց ծայրահեղ խըստութիւններէն և թէ արդի ժամանակի չափազանց ընտանութենէն: Արդի ամուսնութեան պատրաստուող երիտասարդը, նախնեաց սովորութիւններէն գէշերը չնչեն ըսած ատեննիս՝ լաւագոյներն այ մէկդեղ չ'կորսնցնենք և ամուսնութեան պարագային մէջ իրարմէ անոնց հակոտնեայն չ'վարուինք: Երիտասարդի մը սէրը օրիորդի մը հետ խոհեմութեամբ պէտք է սկսի: Ժամանակէն առաջ եղած անխոհեմ սկզբնաւորութենէ մը սա գէշ հետեւութիւնը կը ծագի որ ամբողջ ընտանեկան կենաց մէջ շարունակելի սէրը իր յազուրդը պիտի առնու և ամուսնութենէ քիչ ատեն ետք դժգոհութիւնք, և վիճմունք ծագումն պիտի ունենան: Աւելի պատշաճաւոր է եթէ խոհեմութեան ուսուցածին պէս ժամանակին սկսի սէրը և ամբողջ ընտանեկան կենաց մէջ յարատեւ պահուի:

Սիրահարութեամբ ամուսնացելոց մէջ երբէք տեսնուած չէ այնպիսի զոյգ մը այր և կին, որ իրարու դէմ բնաւ տհաճութիւն մը չունենան և անխափան վայելեն այն երջանկութիւնը, որում անզուսպ կը ցանկային յառաջ քան զամուսնութիւն: Գուցէ ըլլայ բացառութիւն, բայց ընդհանրապէս դիտելով պիտի տեսնենք որ զրեթէ ամենուն ալ սրտին մէջ դժգոհութիւնն ու ձանձրոյթ պակաս չէ: Կան որ այրերն կը զղջան կամ պատճառ մը կունենան իրենց սիրահարական ամուսնութեանց վրայ վշտանալու, կան նաև, որ կիները իրենց կուսութեան ատեն սիրահարած այրերնուն երեսէն Ջշուառ եղած են և կեանքերնին դառնութեամբ լեցուած է:

Արդ, այս տեսակ տանջանքն ու ա-

ղէտները չնչելու համար լաւագոյն չէ ամուսնութեան ժամանակն ու պարագաները խոհեմութեամբ որոշել և ընշմարիտ սէրը հաստատել որով և ընտանեկան երանութիւնը անխառն և խաղաղութեան մէջ ըլլայ, այնպէս որ այսպիսի ամուսնութենէ ետք՝ այր և կին կատարելապէս իրարու համակերպիլ գիտնան։

Օրհնենք մեր ամենիմաստ Արարիչը, որ մարդուս կենցաղը քաղցրացնելու և երկրի վրայ երջանկութեան ճաշակը տալու համար սիրով պսակեց զմեզ։

ԼՐԱԳԻՐՔ ԵՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ

Մարդիկ թէ գիտալով թէ լսելով ըսած են, «գիպլոսը նաւիրական վայր մ'է» և սխալած չեն։ Գիպլոսը յիրաւի, նաւիրական վայր մ'է. բայց նաւիրական վայր մ'ըլլալուն հետ նաև նաւիրական և նոր աշխարհ մ'է, աշխարհ մը՝ որոյ իրերն յաւէտ խորհրդոյ քան թէ աչոյ տեսութեան տակ կիյնան։ Այս ըսել է թէ գիպլոսին՝ խորհրդոյ, ուսմանց, դիտմանց և հայեցողութեանց վայրին մէջ մտնող մը կը հրաժարի եթէ ոչ բոլորովին, գէթ մեծաւ մասամբ արտաքին և գործնական աշխարհէն, այս ըսել է թէ՝ թէեւ գիպլոսը նաւիրական վայր մ'է, սակայն, կերպիւ լին կեանքը սահմանափակող միջավայր մի եւս է, այնպէս պիտի այս խաղաղ աշխարհին մէջ քաշուող և նոր ուղղանչան ծանօթութեանց մէջ մխուող ոք՝ կարելի է որ կորսուանէ ուրիշ կարգ մը ծանօթութիւններ որոց պիտոյ սիրտնաթ եթէ պինք ընդդիմադիր չորս կամ աւելի «նաւիրական» որմերէն դուրս աղմկալից աշխարհին, մտածմանց և կիրարկութեանց անսահման վայրին, փողոցին, շուկային, քաղաքին և երկրին մէջ լինեը։

Սակայն չկայ միջոց մը արդեօք, որ արտաքինը ներքինին, գիտնականը մտաւորին, դործնականը խմաչականին և ի մի բան աշխարհ դպրոցին մէջ մտցուներ և այս գետան խափաներ, առանց սակայն բերելու իւր հետ անոր (աշխարհի) ճիչերը, աղաղակները, խլացուցիչ և դիւթիչ իրարանցումները, դոչումներն ու վրդովմունքն. նման նկարին որ կը հանէ առարկայն, իրը, կենդանին կամ մարդը առանց անոր իրական չարժմանց և հնչուն լսելի ձայնին կամ ծիծաղին, Լրագիրը, առանց երբեք վարանելու կը յայտարարենք, այդ միջոցն է Լրագիրը, վասն զի աշխարհի ամէն օրուան, ամէն չաբաթուան և ամէն ամսոյ յաջորդաբար հանուած ճշմարիտ իրաց պատկերն է, նա՝ երկրագնտիս բնական, բարոյական, քաղաքական, մտային և հոդեկան չարժմանց և երեւութից ամէն օրուան նորանոր իրողութեանց նուրբ և վաւերուկ մանրանկարն է։ Նա օրուան ընթացիկ դրականութիւնն է. հետեւաբար անհրաժեշտ է ուսանողին և դպրոցին ուր կը գտնուի ուսանողը, որոյ դիտաւոր գործն է հինը և նորը անջատել, բուռն ու մեռածը ի բաց հանել և ընդ միշտ սեպհականել թարմն ու կենդանին։

Մարդկութիւն կը բայլէ, աշխարհ օր քան ղօր կը զարգանայ, խորհրդոյ ովկիանն կը չարժի, իւր մակընթացութիւններն և տեղատուութիւնն կ'ունենայ ի վեր ի բարձրն կ'ընթա-

նայ։ Գիտութիւնն կ'արծարծի կը ծաւալի և գիտական կաճառն իբրեւ մի վայրկեան մարմին իւր ոտքն ուսման նոր դաշտերու վրայ կը դնէ, իւր աչքն հեռակայ աշխարհներու վրայ կը յառէ։ Եւ այս չարժումն ուրիշ ո և է մեկ է մ'աւելի հասկնալու է դպրոցն և դպրոցի մէջ եղողն։ Ուսանողն, պաշտօն ունի ուսումնասիրել նոր դէպքերն, յառաջ եկած նոր իրերն և դիտել բարեշրջուած և արդիադրուած գիտութիւնն։ Այլ ոմէ է որ արտաքին ընկերութենէ անջատ դասարանին փակած ուսանողին ձեռնտու պիտի լինի առ այս լրագիրն միայն լրջին՝ որ իրերու արդասեան աչերով մի դէտ անհանչ կը հակէ աշխարհն իւր բոլոր մանր ու մեծ չարժուձիներովը։ Լրագիրն՝ որ ամեն օր իրերու ի չոլս ծագս աշխարհի այցելող և անոնց գարձող դէտ՝ կը մանէ դպրոցն նոր լուրերով և գեկուցմամբ։ Եւ, արդարեւ, ուրիշ ինչ բան աւելի կարեւոր է ճշմարիտ ուսանողին, և ուսումնարանին քան լրագիրն, որ աշխարհի վերայ օր ըստ օրէ յառաջ եկած դէպքերու կենդանի պատկերով դծուած քարտէսն է։

Իւրաքանչիւր լրագիր մէն մի օր, չաբաթ կամ ամիս հեղինակուած և ուսանողին ձեռքն հասած մի նոր մատեան է նոտու, որ ուսանողի դասադրոյ թերին և վարժարանի դասընթացից սպակաս կուգայ ցնոյ։

Աշխարհ գեռ բարեշրջման օրինաց տակ տակաւին անկատար՝ կը ձեւակերպի տակաւ։ Ամեն օր պայծառագոյն և յստակագոյն լուսով կը ծագի և կը տանի մի մտան խաւարին և մթան որ երբեմն կը պատեր մտաց հորիզոնն յոյժ անձուկ առնելով զայն, մինչ որ այսօր կլուսաւի և կը հաստատուի վաղն տարակուսելի կը լինի, կը մերժուի կամ պնդիւս ևս կը հաստատուի։ Գիտութիւնը որչափ կը յառաջանայ, նոյն համեմատութեամբ հեռագիտակ նորանոր գիւտեր, նորանոր տեսութիւններ երեւան կելնեն որոց առջեւէն լուին իբր թէ սողոսկելով կը քաշուին, և մոռացութեան մէջ կիյնան երեկի և այս աւուր երեւոյթներն։ Ջոր օրինակ, այս աւուր հեռադիտակն, այն մեծ և հեռատես աչքն արձակելով իւր նայուածք ղերեւակը շրջապատող լուսաւոր մանեակին վերայ՝ կը յայտարարէ թէ տեսնուած և զմայլորակն շրջապատած այն լուսոյ գիծն ոչ թէ ընդդիմահար օդակ մ'է, ինչպէս յարդ կը կարծուէր, այլ յոյժ մանրիկ և միմանց կարի հուպ լուսիններու գօտի մը, լուսիններ՝ որոց միջանկեալ անձուկ անջրպետներն երեկի, հին դործիքներն չկարենալով զանազանել՝ դիտնոց միաձոյլ լուսայեռ մանեակ էին համարել տուած զայնս։ Ահա այսպէս, այնպիսի յայտնութիւններ բնականաբար գիտութեան դրոց մէջէն կը ընդէն նախապատութեանց մի քանին և անոնց տեղ կը դրուին ուրիշներ, նոր ընդունուածներ, որք վաղը դարձեալ տեղի կուտան նորադունից և կատարելագունից։ Այս տեսիճանական բարեշրջում տեղի կ'ունենայ գիտութեան ամեն ճիւղերու մէջ. բժիշկն այսօր աւելի քան ղերեկ լաւ դիտե բաղադրել իւր դեղերն, ճանչնալ իւր դարմանած ախտի հանդամանքներն և դեղերու ներգործութեանց չափն ու հետեւանքն, իսկ վաղուան լուսոյն առջև պիտի աղո-

տանայ դարձեալ այս լոյսն եւս եթէ այս ճշմարիտ է, և չկայ կասկած, ուրեմն դպրոցն, յառաջդիմութեան և լուսոյ կարապետն՝ պարտի նախ ողջագուրել և ընդգրկել այդ նոր յայտնութիւնները, վասնզի նա է ուսման կամ դիտութեան յառաջապահն։ Այլ եթէ այս է իրողութիւնն, եթէ ամեն օր մի նոր և պայծառագոյն ճառագայթի օրէնքներու սիեղերքէն և դիտութեան արեւէն կուգայ և կընկնի յաչխարհ և կը նեմնայնէ իր նախորդն, ո՞չ ապաքէն հարկ է մարդոյ վարժեցունել իւր աչեր օրուան պայծառութեան։ ի մի գուցէ անսովոր դոյզով խաղղին և չկանան, երբեմն նաեւ կուրնան իւր աչեր։

Ուսանողն աշխարհէ կը քաշուի կամ գէթ այսպէս ըլլալ նկատուած է չառերէն դպրոց մտնելն, — գարձեալ հոն դառնալու համար որպէս զի կիրարկէ կեանքի լաւագոյն սկզբունքներն զորս կը սերտէ անդ ի չինել զանձն, նա միշտ պայծառ պարտի պահել իր ծանօթութիւններն և ընտանի իւր յարաբերութիւններն զի մի գուցէ ի գարձին ինքն աշխարհի և աշխարհ իրեն օտար երեւի։ Պարագայ մը որ այսօր շատ կը տեսնուի Դպրոցականաց մէջ և դեռ ներկայ ժամանակաց սիսաին է ուշադրութեան և ուղղուելու կարօտ։ Իսկ այդ սըխալն եւս, ինչպէս մենք կը կարծենք, կ'ուղղուի լրագրոյ մուտքովն ի դպրոց։ Ինչպէս մի պանդուխտ օտար երկրի մէջ նշած պահուն թղթակցութեամբ կը շարունակէ ճանչել զտուն ծննդեանն և միշտ իւր գիտութիւնն նորա վրայ նոր և թարմ կը պահէ, նոյնպէս նոյն դիրքն կընայ բռնել ուսանողն հանդէպ աշխարհի լրագրով, որ իսկ և իսկ այդպիսի թղթակցութիւն մի է, միայն աւելի ընդարձակ սահմանաւ։ Եթէ այս այսպէս չլինի, այսինքն, եթէ դպրոց և աշխարհ, գործնական կեանքի իրողութիւններ և դիտական ուսման հայեցողական իրողութիւններ զուգընթաց չքալեն, յայնժամ բաղում չփոթեցուցիչ հակասութիւններ կը ծնանին, և կը դժուարացունեն դպրոցականին կեանքը և յաճախ կընկճեն զայն երբ կը հնչէ այն վերջին խորհրդաւոր ժամն՝ յորում ուսանողն դողդոջուն ձեռքն կնկարէ առնել այն կատր մը թուղթն, վկայականն, որ թերեւս կը պատմէ իր յաջողութիւնը, այլ նաև կը խղէ այն ապահով կապն որ զինք դպրոցին նաւահանգստին, լուսափիւռ փարոսին հետ կը միացնէր։ և կը թողու զինքն մութ կատարի ծովուն մէջ, որպէս զի այլ եւս ինք իր նաւավարն լինի և ալեաց հետ կռուի։

Աւելորդ ըլլայ թերեւս — զի այնքան բացայայտ է, — ըսել թէ լրագիրն է գլխաւոր միջոց ուսանողաց մէջ ընթերցասիրութեան ճաշակն զրգռելու։ բան մը՝ որ դպրոցայ մեծ ծութեան և ընդարձակ ասպարէզ մը կուտայ։ Ուսանողն ի դպրոցի մէջ կը սորվի ինքզինք իւր միակերպ պարապմունքներէն։ Հետաքրքրութիւն, վերջին բայց ոչ նուազ կարեւոր օգուտ մը եւս այն է թէ դպրոցի մէջ լրագրոյ վարժուողը առանց անոր չկարէ ապրիլ դուրսը, և այս օգտակար սովորութիւն մ'է որ ընթերցողն ու լրագրութիւնն միանգամայն շահաւէտ կը գտնեն, միոյն՝ համբերեալ հրմտութիւն ունենալու օգնելով, և միւսին այս մեծ օգուտն մարդկութեան տալու քաջալերութիւն և նպաստաւոր պայմաններ շնորհելով։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՐՈՊԷՐԹ ՔՈԼԷՃԻ

Յունիս 15|27 դշ. օր տեղի ունեցաւ Ր. Դօլէճի վկայականաց բաշխման հանդէսն, որ տխուր հանգամանք մը առած էր վարժարանին տնօրէն Տ. Վօշպըրնի յանկարծական հիւանդութեան պատճառաւ: Սերպիոյ Ալեքսանդր Թագաւորին ի Կ. պոլիս այցելութեան այդ օրը և նոյն իսկ այն ժամուն պատահիլն ալ ազդած էր հանդիսին վրայ, քանզի այդ պատճառաւ դեսպանական մարմինէն գրեթէ ոչ ոք ներկայ էր: Շուրջ 1000 հոգւոյ ընտիր և հոծ բազմութիւն մը, ասկայն, գրաւած էր փառաւոր սրահին հանգստաւէտ աթոռները: Նախագահական աթոռը գրաւած էր Մր. Բիտըլ, Ամերիկեան գործակատարն ի Կ. պոլիս. որոյ քով բազմած էր վարժարանին փոխ-տնօրէն Տր. Լօնկ. բեմին վրայ կը բազմէին նաև վարժարանին բոլոր բրօֆէսըրներն և ուսուցիչք: Դիտելի էր նաեւ հիւրասիճար երիտասարդաց յոյժ քաղաքավար և կատարեալ ճեմարշտեհի մը վայել վարմունքը և այն հոծ բազմութեան մէջ ոևէ անկարգութիւն չպատահիլն և հանդիսին կատարեալ կանոնաւորութիւնը մեծաւ մասամբ վերագրելի էր անոնց վարմանց:

Վարժարանը այս տարի 19 ընծայաւարտ ունէր որոց եօթն հայ, հինգը Պուլկար, չորսը Յոյն, երկուքը Անգլիացի և մէկը Ամերիկացի: Հայ ընծայաւարտք հետեւեալք էին.

Պարոնայք

Յովհ. Ս. Ալիքսանեան Ատաբազարցի
Ներսէս Գալըաքճեան, Կ. պոլսեցի
Երուանդ Գրիգորիսեան »
Պօղոս Մատթէոսեան »
Տիրան Մուրատեան »
Ճիհան Սաղրեան Կեսարացի
Յովհաննէս Զայեան Կ. պոլսեցի

Ճառախօսութեանց համար միայն եօթը հոգի ընտրուած էին, որոց երկուքը միայն հայ էին. Պարոնայք Յովհաննէս Ալիքսանեան և Յովհաննէս Զայեան: Առաջինը խօսեցաւ հայերէն լեզուաւ, նիւթ ունենալով Դատարան Իմացական Զարգացման և յատակ կերպով ցոյց տուաւ այն խոչընդոտներն որք արգելք կըլլան անհատին զարգացման, յարգելքներ որք սակայն ենթակայական են, և որոց պատասխանատուն մարդն է: Պ. Յովհաննէս Զայեան խօսեցաւ Թուրքերէն լեզուաւ, նիւթ ունենալով Գութ և Բարեսիրտութիւն: Դեղեցիկ կերպով խօսեցաւ այն նիւթին վրայ և պատշաճօրէն մատնանիշ ըրաւ զՎեհ. Սուլթանն իբր մարմնացումն գթոյ և բարեսրտութեան: Մնացեալ հինգ շրջանաւարտք այլեւայլ լեզուաւ ճառեցին ընտիր նիւթերու վրայ: Ապա Տր. Լօնկ, յուզեալ շեշտերով վերջին ուղերձն ըրաւ առ ընծայաւարտս, և բաշխեց վկայականներն: Ուղերձներ եղան նաև Ամերիկեան գործակատարին Մր. Բիտըլի, Կրթական Նախարարութեան ներկայացուցիչ Մէհմէտ Խալիտ էֆէնտիի, Յունաց Պատրիարքի ներկայացուցիչ Տէլիգիաննիս էֆ.ի, Պուլկարաց Էկզարքի ներկայացուցիչ Մ. Լազարօֆի և հոչակաւոր վիպասանն Մր. Բիրսի կողմանէ: Հանդէսը վերջացաւ աղօթիք և վիպասանութեան երգով:

Մրցանակներն բաշխուած էին մէկ օր առաջ: Բաշխուած 16 մրցանակներէն եօթը Հայը ստացած են, որք են,

Պ. Արամ Գարակէօզեան Բ. մրցանակ junior կարգի
» Լեւոն Զորիկեան Ա. » Sophomore »
» Գասպար Թիւյսիւզեան Ա. » Freshman »
» Քերովբէ Կիւլպէնկեան Բ. » » »
» Լեւոն Տօմինեան Ա. » Sub-Freshman »
» Արմենակ Թօփալեան Ա. Նախապատրաստական
» Միհրան Կոստանդեան Մրցանակ ատենախոսութեան Freshman կարգի:

* * *

ՐՈՊԷՐԴ ՔՈԼԷՋ

Սոյն Քոլէճ հաստատեալ կայսերական Բարձր Իրատէով, կազմակերպեալ է Եւրոպական ու Ամերիկեան նոյն օրինակ հաստատութեանց նման ունենալով նշանաւոր դասատուաց կաճառ մը, որով կը կառավարուի. Նաեւ ընտիր եւ յաջողակ ուսուցիչներ՝ Հայերէն, Պուլկարերէն, Գաղիերէն, Գերմաներէն, Յունարէն եւ Թուրքերէն լեզուաց համար։ Ունի գրատուն մը, իբր 8000 հատորներէ բաղկացեալ, երկրաբանական, հանքաբանական, կենդանաբանական եւ բուսաբանական հատաքածոյներ, եւ Բնագիտական, Տարրաբանական Բնախօսական եւ այլ բաժանմունք դործիներ։

Քոլէճին նպատակն է ժամանակիս պահանջմանց համաձայն բարձրագոյն կարգի կրթութիւն մը տալ իրեն դիմող երիտասարդաց, նոր տնօրինութիւնք եղած են բնական գիտութեան դիւրութիւնները ընծայելու համար։

Րոպէրդ Քոլէճի մէջ աւանդեալ գրական եւ գիտական ուսմանց լեզուն Անգղիերէն է. սակայն իւրաքանչիւր ուսանող պարտաւորեալ է ուսանիլ իւր մայրենի լեզուն եւ տոհմային պատմութիւնը։ Հայերէն լեզուի եւ դպրութեան համար գծեալ է ուսման կատարեալ ընթացք մը որուն պարտի հետեւիլ իւրաքանչիւր հայ ուսանող։

Հաստատութեանս քարաչէն եւ հոյակապ շէնքերն կառուցեալ են ի Բուռմէլի Հիսար, Վոսփորի Եւրոպական կողմը գտնուող բերդերուն եւեթն բլրոյ մը վրայ, որոյ դիրքը Վոսփորի ափանց վրայ գեղեցկագոյնն եւ ամենէն առողջարարն համարեալ է։

Քոլէճի յառաջիկայ տարեշրջանը կ'սկսի Սեպտեմբեր 3/15ին։ Մանրամասն տեղեկութեանց համար պէտք է դիմել առ Տեսչութիւնն որ ի Բուռմէլի Հիսար։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿՍԵՌ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ի ՊՐՈՒՍԱ.

Հաստատութեանս միակ նպատակն է պարզ եւ հիմնական դաստիարակութիւն մը տալ այնպիսեաց որք անկարող են մեծ գումարներ վճարելով այլ վարժարաններ կրկել իւրեանց զաւակունք։ Ուստի իւր ուսմանց ծրագրէն արտաքսած է այնպիսի ուսմունք որք անհրաժեշտ կարեւորութիւն չունին։ Կուզէ մարմին, միտք եւ հոգի ներդաշնակ կերպով կրթել եւ դաստիարակել որպէսզի ըստ կարելւոյն առողջ մարմնոյ մը մէջ բնակի մի առողջ միտք եւ հոգի։ Ինչպէս յանգեալ 18 տարեաց նոյնպէս եւ յայսմհետէ կընդունի որք եւ աղքատիկ աղջիկները որոց ամէն պիտոյք հոգալէ եւեթ կանկնալէ որ նոքա գաւառաց մէջ ճշմարիտ դաստիարակութեան լոյսն տարածեն։ Այլ Գիշերօթիկք պարտին վճարել ուտեստի եւ դաստիարակութեան համար 12 Օսմ. ոսկի. Միացեալ բոլոր ծախքեր ծնողաց վերաբերին։ Ցերեկեայք վճարեն եռամսեայ 25 դրուշ կանխիկ։

Հաստատութիւնս Պրուսայի ամենաառաձըր մասին վրայ կառուցեալ լինելով օդը մաքուր է եւ առողջարար, շրջապատեալ մեծ պարտէզներէ, տեսարան աքանչելի, բաղնիք ի հաստատութեանս. վարժ մի լոհարար պատրաստ կերակուրներն. հիւանդաց հոգ տանի մի ճարտար Գերմանացի բժիշկ։ Այցելուաց համար հաստատութեանս դռներն միշտ բաց են։ Վասն բանակցութեան դիմել առ Տնօրինութիւն։

Սոյն հաստատութեան համս յարմար վարժուհի դաստիարակ մը կը փնտռուի որ որբ եւ այլ աշակերտաց կրթութիւն եւ դաստիարակութիւն մատուցանէ։ Որքան փորձառու եւ հասակաւ զարդացեալ ըլլայ այնքան հաճելի է։

Պիտի ուսուցանէ ժամ ըստ եւրոպացւոց 8—12 դիտութիւններ. եւ 1—5 ձեռարուեստք։ Ուրիշ ժամերու մէջ ունի ուրիշ պատասխանատուութիւնք հսկողութեան եւ առաջնորդութեան։ Դասերը դիւրին են, իսկ խնդիրը տղայքն կրթելն է։

Ցանձն առնողք կրնան իրենց նամակները բանակցիլ Հաստատութեան Տնօրէնին հետ։

ԲԱՂԱԲԱԿԱՆ

Ֆրանսական կառավարութիւնն վերջերս նոր ծրագիր մը ներկայացուց ներկայիս ժողովին քաղաքական ոճիրներու եւ նմանօրինակ չարագործութեանց առաջքն առնելու եւ անոնց բանիւ ու գրով թելադրիչ գանուղները պատուհասելու համար։ Սոյն ծրագիր ժողովին մէջ երկար ու տաք վիճաբանութեանց ենթարկուելէ ետք՝ ժողովականներէն մին առաջարկեց թէ սա մտօք տրամադրութիւն մը աւելցուի. «Ոչ ոք դատի պիտի ենթարկուի անհատական նամակի մը կամ տանց մէջ եղած խօսակցութեանց համար։» Բայց այս առաջարկ ի խնդրոյ կառավարութեան, մերժուեցաւ ժողովէն։ Կառավարութիւնը ըսաւ թէ համեստ մարդոց բնաւ վտանգ չկայ նոր օրէնքէն, իսկ անհամեստ մարդոց արժան եղած պատիժը տալու համար պէտք չէ խուսափիլ նոր օրէնքով ցուցուած խստութիւններէն։ — Յուլիս 25ի նիստին մէջ նախարարական մեծամասնութիւնն կը չարունակ՝ մի առ մի քուէարկել խնդրոյ ներքեւ ձգուած յօդուածներն, եւ կառավարութիւնը կը յաղթանակէ։

— Հանդուցեալ Մ. Քառնոյի մարմինն որ առժամանակեայ դադարի մը մէջ դրուած էր յուղարկաւորութեան օրն առանց թաղուելու, նախընթաց Եչ. առաւօտ Բանթէօնի մէջ իրեն յատկացեալ գերեզմանը վերադարձուեցաւ։ Տիկին Քառնոյի խնդրանօք սոյն արարողութեան ներկայ գտնուեցան ինք՝ իր զաւակներով եւ իր հանդուցեալ ամուսնոյն մտերիմ պաշտօնեաներով։

— Միացեալ Նահանգաց մէջ երեսփոխան ժողովին այժ կատաղի նախագահ Մր. Քրիվլէնտ՝ ծերակոյտին դէմ մղած պայքարին մէջ մաքսային խնդրոյն առթիւ։ Նախագահը մաքսային բարեվոխման ծրագրին հետեւակ Մր. Ուիլսընի ուղղեալ նամակաւը կըսէ թէ ինք յիշեցնութիւն անցնելով ուխտած էր մաքսերը թեթեւցնել, եւ թէպէտ ծերակոյտի մեծամասնութիւնն այս գաղափարի հակառակ կուգայ, բայց ի սէր ժողովրդականաց կուսակցութեան, պէտք է դէմ դնել ծերակոյտին։ Հետագիրն արդէն ծանոյց թէ Երեսփոխ. ժողովը մերժած է Ծերակոյտին ամեն հակառակարկներն, եւ երկրորդ անգամ նոյնութեամբ ընդունած է Ուիլսընեան ծրագիրը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԸ

Երկրաչարժը բնական վիճակ մ'է ինչպէս ցուցեր ենք մեր երկրորդ յօդուածով, եւ երբեմնակի կը պատահի աստ կամ անդ եւ ամենուրեք։ Կրնայ ըսուիլ թէ աշխարհս առանց երկրաչարժի մնացած չունի։

Յունիս 28ի աղետալի օրէն ի վեր երբեմն երբեմն մայրաքաղաքիս ամեն կողմը ցնցումներ կ'զգացուին որք վտանգաւոր հետեւանքներ չեն ունեցած առայժմ այն երեքչորեքի օրուան ի ժամ 4 ½ եղածին պէս։ Եւ կը յուսացուի թէ զօրութիւնն հետզհետէ տկարացած ըլլալով պիտի բոլորովին դադրի։

Կը մաղթենք որ բարձրեան Աստուած իր զթառատ մարդասիրութեամբ լի ու լի փոխարինէ թէ՛ կայսերական երկրին եւ թէ՛ անհատներու այս ցաւալի սրիկածէն յառաջ եկած նիւթական ամեն վնասներն եւ խռովեալ ժողովրդեան սրտերն անդորրացնէ։ Մանաւանդ այն անխոհեմներն եւ խռովարար մխիթարութիւն պարգեւէ։

Աւելորդ կը համարինք մեր այս սուղ տողերուն մէջ եղած վնասներուն մանրամասնութեանց մտնել, միայն սա չափ մը կըսենք թէ, մայրաքաղաքիս մեծ շուկային, կէտիկ փաչայի թաղերուն, Այ. Սթէֆանոսի եւ քանի մը կղզեաց այս արկածին պատճառած վնասներն խիստ շատ եղած են. թէեւ ուրիշ ամեն կողմեր ալ քիչ շատ վնասներ եւ վնասուածներ կան։

Այժմ վեհ. Սուլթանին հրամանաւ

Քաղաքապետութիւնը մեծ վարձով յառաջ տանիլ կուտայ վառնգաւոր վիճակի մէջ իւնամած չէնքերը կամ անոնց մասերը քակելու գործը։ Մեծ շահայէն ալ ապրանքները ուրիշ տեղեր փոխադրելու գործը անընդհատ յառաջ կը տարուի ամենայն կանոնաւորութեամբ ընդ հսկողութեամբ ոստիկանաց։

Վեհ. Սուլթանի Բարձր Նախագահութեամբ եւ Քաղաքապետութեան պաշտօնատան մէջ կազմեալ արկածելոց նպաստատարոյց յանձնաժողովին կողմէ ի նպաստ երկրաշարժէն վնասելոց կատարուած հանգանակութիւնք մեծ վարձով ու եռանդով յառաջ կը տարուին։

Պարտիմք հոս յիշել, որ Վեհ Սուլթանն իւր հայրական հոգածութեամբ բացօթեայ միացողներուն, աղքատներուն հիւանդներուն ուտեստ եւ վրան բաշխել տալէն զատ՝ զառաջինն 1,500 ոսկի եւս չնորհած էր 1,000 ոսկին իւր անուամբ եւ 500 ոսկին կայսերազուն իշխանաց եւ իշխանուհեաց անուամբ բաշխելու համար։

Օգոստ. Սուլթանին այս չնորհքը բոլոր ժողովուրդը երախտապիտութեամբ լեցնելով հանդերձ առատաձեռնութեան բարի օրինակ մը եղած է, հետզհետէ կատարուելու վրայ եղած հանգանակութեանց մասին որպէս կերեւի նուէրատուաց հետեւեալ ցանկէն։

Վեհափառ Սուլթանին կողմէ Դրուշ երկու անգամ չնորհուած	432,000
(Այս դումարին մէջ էջ այն 216,000 ղրչ.ը ղր Ն. Վեհափառութիւն չնորհած է Մէտրէսէի աշակերտաց)։	
Վեհ. Սուլթանին կողմէ չնորհուած՝ յանուն կայսերազուն իշխանաց եւ իշխանուհեաց	54,000
Սերպիոյ Թագաւորին կողմէ	23,625
Եդիպտոսի Խեդիվ Բարձր. Աղգոս Հիլմի Փաշա	30,000
Օսմ. կայս. Պանքա	108,000
Մ. Վլթալ	54,000
Մ. Լէօնիտաս Զարիֆի	21,600
Մայրը՝ Տիկին Զարիֆի	21,600
Եղբայրը՝ Պ. Բէրիքլի Զարիֆի	21,600
Մ. Էթիէն Զաֆիրօուլօ	21,600
Մայրաքաղաքիս Իւնիօն Ծրագրական Բարեգործական Ընկ. կողմէ	54,000
Փարիզու Սկիանս Իպրաէիմ	11,880
» » » կ.	
Պալաց վարչութեան նախագահ Մ. Ծէրնանտէզ	5,400
Օսմ. Պանքայէն Բ՛ղ. անգամ	432,000
Ռուսական դեսպան Մ. Նէլիւոօֆ յանուն Բերայի Սէնքէլ տ՛Օռիանի	10,800
Բարձր. Մեծ-Եալարքոսը	10,800
» Շէյխ-իւլ-Իսլամը	10,800
» Սալարապետը	5,400
Դատական Վսեմ. նախարարը	5,400
Ծովային » »	5,400
Արտաքին գործոց » »	5,400
Ներքին գործոց Վսեմ. նախարարը	5,400
Թնդանօթարանի » վերատեսուչը	5,400
Ելմտական » նախարարը	5,400
Լվկաֆի » »	5,400
Կրթական » »	5,400
Հանրօգուտ չինութեանց »	5,400
Եալարքոսական խորհրդարանը	2,700
Ոստիկանութեան նախարարութեան պաշտօնեաներէն ու քարտուղարներէն	10,000
(Այս դումարին 1620 ղրչը. վճարած է նախարար Վսեմ. Նազըմ Փաշա)	
Զինուորական հանգստեան թոշակի մնատուկին պաշտօնեայք ու քարտուղարները	1,080
Եդիպտացի Ահմէտ Ֆուատ փաշա	2,160
Թէվֆէ պաշըի Պարտէղին վարձակալ Մ. Սփօրթօլաքի	1,200

Կը թողուինք նուիրատուաց անուանց ցանկին մնացորդը, տեղերնուս սղութեանն համար։

Դատաւաններէն ցարդ ներքին գործոց նախարարութեան հասած պաշտօնական տեղեկութեանց նայելով՝ ցնծմունք՝ սաստիկ կամ թեթեւ թեպետ շատ տեղեր

զգացուած են, բայց անվնաս. իսկ Ատաբաղարի մէջ պատահածները աղետալի հետեւանք ունեցած են նիւթական եւ անձերու կորուստով։

— Պարսկաստանէն երկրորդ բերուելիք արմտիքներն մաքսատուրքէ զերծ պիտի մնային մինչեւ Յունիսի վերջը։ Արդ, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ, որ վաւերացած է Կայս. Իրատէով, այդ պայմանաժամ երկարաձգուած է մինչեւ Օգոստոսի վերջ։

— Կ. պոլսոյ քարափանց ընկերութիւնը՝ հնգեակ պայմանագրութեան մը համաձայն՝ Գալաթիոյ, Բիւրեղ Բարուի եւ ոդեւից ըմպելեաց մաքսատուներուն համար նոր չէնքեր կառուցանել պարտաւորեալ է, որովհետեւ Ծովեզերեայ այդ մասանց վրայ քարափ պիտի չմնայ։ Արդ, Մաքսային վերատեսչութեան նախագահութեամբ կազմեալ յանձնաժողով մը որոշած է որ մինչեւ այդ նոր չէնքերու կառուցումը, նոյն երեք մաքսատունք միացուելով մինչեւ հիմա չմնացած քարափին վրայ երկու հազար քառակուսի մդր տարածութեամբ՝ մթերանոցներ չմնային մաքսատան վարչութեան եւ վաճառականներու ապրանքները պահելու համար։

Ընկերութեան ներկայացուցիչն ընդունած ըլլալով այդ որոշումն, տեղեկագիրն մատուցած է Բ. Դրան։

— Տէֆթէրխանէի վերատեսչութիւնը ըստ որոշման Նախարարաց Խորհրդոյ, հրահանգ ուղղած է ամեն կողմ ծանուցանելով որ երկու կողման համաձայնութեամբ կատարելի հողային բաժանման գործողութեանց առթիւ պէտք է ամբողջովին ի գործ դնել հողային օրինաց 17րդ յօդուածն, որ կը տրամադրէ թէ կարելի չէ հողային բաժանում կատարել մինչեւ որ ձեռնհաս պաշտօնեայք չտրտունեն ու չմասնակցին եւ տէրերը կամ անոնց ըստ օրինի կարգեալ փոխանորդները ներկայ չգտնուին եւ եթէ հակառակ այդ տրամադրութեան՝ հողային բաժանում կատարուի, այն պարագային մէջ այդ գործողութիւն անվաւեր է։

ՍԿԶԲՈՒՆՔ
ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՑ
ԵՒ
ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԻՑ
ԳԻՐՔ
ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Տպագր. Կ. Պալեարեան

Այս գրքոյկ 131 երեսէ բաղկացեալ խիստ շահեկան աշխատութիւն մ'է, դարուս նիւթապաշտից դէմ որ անոնց յառաջ բերած փաստերը մի առ մի յառաջ կը բերէ և յետոյ կը ջրէ. գովելի ջանասիրութեամբ մը։

Չերմիւ կը յանձնարարենք ազդիս ամեն կարգի ընթերցասիրաց։

Դինն ղրշ. կը գտնուի գրավաճառաց խանութը.

Կեդրոնատեղին է Կ. Պոլիս Նաֆիէ խան վերի յարկ թիւ 16 Փաւնջ լրագրոյ գրասենեակին։

Մ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՈՐ
Բառարան
ԵՐԵՔԼՆԶՈՒԵԱՆ
ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԵՒ
ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Գ. ԳԱՅԷԳՓՃԵԱՆ

Սոյն գործ, որ Ի բաղկանայ 1070 ութածալ էջերէ, կը պարունակէ Անգլիերէնի արդի գործածական բոլոր բառերն ու ոճերը հանգերձ արտասանութեամբ։ Բառարանին կցուած է նաեւ Անգլիերէնի մէջ յաճախ գործածուող հատուածագրութեանց եւ յատուկ անուանց ցուցակներ։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով, կեդրոնատեղին է Յակոբեան խան Առաքեան Տպարան։

Գին 50 Ղրշ.

Տէր եւ Խմբագիր
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒՔԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագնըլար փողոց Յակոբեան խան։